

Toekomstscenario's voor de PGO-gebouwen

Eindrapport van de Denktank toekomst gebouwen

Oegstgeest, 3 oktober 2023

Inhoudsopgave

Voorwoord p. 3

Hoofdstuk 1. Inleiding p. 5

Hoofdstuk 2. Samenvatting p. 6

Hoofdstuk 3: De PGO anno 2023 en haar omgeving in de komende 10-15 jaar p. 9

3.1. Kerkelijk Nederland p. 9

3.2. Trends en ontwikkelingen binnen de PGO p. 10

3.3 Tot besluit p. 13

Hoofdstuk 4: Het vastgoed van de PGO p. 15

4.1. Overzicht van het PGO-vastgoed p. 15

4.2. Algemene waarnemingen n.a.v. bestudering vastgoedportefeuille p. 15

4.3. Beoordeling van bestaande uitgangspunten van vastgoedbeheer en -bezit PGO p. 16

Hoofdstuk 5. De wensen van de PGO als kerkgemeenschap m.b.t. gebruik van de gebouwen p. 17

5.1. Inleiding p. 17

5.2. Kerk-zijn nu en in de toekomst p. 17

5.3. Wensen PGO m.b.t. gebruik van de gebouwen p. 19

5.4. Voordelen en beperkingen betreffende gebruik p. 20

5.5. Vrijwilligers p. 22

Hoofdstuk 6. De financiële ontwikkeling van de PGO en haar vastgoed p. 24

6.1. Algemene financiële situatie PGO p. 24

6.2. Ontwikkelingen toekomstige kosten p. 28

6.3. Ontwikkelingen toekomstige baten p. 32

6.4. Resumerend: kosten en opbrengsten PGO p. 34

Hoofdstuk 7. Enkele vanuit de gemeente voorgestelde oplossingsrichtingen p. 36

Hoofdstuk 8. De mogelijke scenario's voor de toekomst van de PGO-gebouwen p. 39

8.1 Scenario 1: Regenboogkerk, Groene Kerk en Willibrords Erf p. 41

8.2 Scenario 2: Regenboogkerk p. 43

8.3 Scenario 3: Groene Kerk en Willibrords Erf p. 45

8.4 Scenario 4: Groene Kerk, Willibrords Erf en PGO-huis p. 47

Bijlagen:

Bijlage 1: Overzicht activiteiten binnen en vanuit de PGO p. 51

Bijlage 2: Activiteiten die plaatsvinden in de Groene Kerk en de Regenboogkerk – zowel eigen gebruik als externen p. 53

Bijlage 3: Gesprekspartners interviewrondes p. 54

Bijlage 4: Overzicht stellingen en vragen die zijn gebruikt bij de gemeentebijeenkomsten p. 55

Bijlage 5 Context investeringen kerkgebouwen 2019 – 2022. Toelichting voor de Denktank p. 56

Bijlage 6: overzicht opgenomen van de kosten en opbrengsten van de verschillende PGO-gebouwen over de afgelopen vijf jaar p. 57

Voorwoord

Voor veel PGO-leden zal gelden dat zij een persoonlijke, emotionele band hebben met het kerkgebouw of de kerkgebouwen die zij kortere of langere tijd meer of minder frequent bezocht hebben voor het bijwonen van kerkdiensten en het beleven van levensgebeurtenissen. De PGO staat voor het moment dat ingrijpende beslissingen genomen moeten worden over de kerkgebouwen die momenteel in gebruik zijn. Krimp van de ledenaantallen en van financiële mogelijkheden leiden ertoe dat bezit en gebruik van kerkgebouwen aan een herziening toe is. Voor velen kan dit tot een emotionele uitkomst betekenen.

De voorliggende scenario's gaan niet over emoties, maar gaan vooral over feiten en ratio. De kerkenraad van de PGO heeft de Denktank opdracht gegeven om scenario's op te stellen voor de toekomst van de PGO-gebouwen. In dit rapport zijn vier scenario's beschreven:

- Scenario 1 is de voortzetting van de huidige situatie, met twee kerkgebouwen.
- In scenario 2 gaat de PGO verder met de Regenboogkerk
- In scenario 3 gaat de PGO verder met de Groene Kerk en het Willibrords Erf
- Scenario 4 houdt in de voortzetting van het gebruik van Groene Kerk en Willibrords Erf en een nieuw PGO-huis in het centrum van het dorp.

De scenario's worden beschreven in termen van gebruikswaarde en financiën. Ze zijn opgesteld in de context van functionele wensen binnen de PGO - mede in relatie tot prioriteiten in het beleidsplan -, de ontwikkeling van de ledenaantallen, de ontwikkeling van de PGO-financiën en de technische staat van de gebouwen.

Uit de scenario's blijkt dat - financieel gezien - besluitvorming over de huisvestingssituatie niet een kwestie van jaren is maar van maanden. De PGO heeft weliswaar voldoende kalendertijd beschikbaar om - in de eerste helft van 2024 – tot een weloverwogen besluit te komen. Maar het is gewenst dat 2024 het jaar zal zijn waarin de uitvoering van de voorkeursbeslissing start. In het licht hiervan heeft de Denktank besloten in dit rapport geen aandacht te besteden aan processen met een lange looptijd; denk hierbij bijvoorbeeld aan mogelijkheden tot samenwerking met nabije PGO-gemeenten: concretisering van dergelijke samenwerking zal (te) veel kalendertijd in beslag nemen.

De Denktank bestond uit drie leden: Dick Hanemaayer (voorzitter), Willem Camphuis en Nelleke van der Oord. Nelleke heeft zich in de afrondingsfase van deze rapportage om gezondheidsredenen moeten terugtrekken. Deze eindrapportage is het werk geweest van velen. De Denktank wil iedereen die zijn of haar bijdrage heeft geleverd van harte bedanken. Alle hulp en constructieve inzet gedurende de totstandkoming van dit rapport heeft de leden van de Denktank het vertrouwen gegeven dat de PGO erin zal slagen het proces over de toekomst van de PGO-gebouwen een gedragen en passend vervolg te geven.

Hoofdstuk 1: Inleiding

De oorsprong van dit rapport ligt in het beleidsplan dat de PGO in 2021 heeft vastgesteld voor de periode 2021-2025. *Bezieling delen. Op weg naar een geloofsgemeenschap die bezieling deelt én keuzes maakt* was het startsein voor het gesprek binnen de PGO over de vraag welke gebouwen we nodig hebben om kerk nu én in de toekomst te zijn. Wat hebben we tussen nu en 15 jaar nodig om huidige en toekomstige vormen van vieren en kerk-zijn mogelijk te maken? En wat is dan ook betaalbaar, in het licht van dalende inkomsten en stijgende kosten? Om in samenspraak met de gemeente een duidelijke visie en strategie te ontwikkelen heeft de kerkenraad de “Denktank toekomst gebouwen” in het leven geroepen. In januari 2023 heeft de kerkenraad de opdracht aan de Denktank vastgesteld¹.

De opdracht van de Denktank

De opdracht aan de Denktank is kortweg het inhoudelijk voorbereiden van de besluitvorming over visie en strategie voor bezit en beheer van het vastgoed van de PGO om als toekomstbestendige kerk te kunnen functioneren. De vorm waarin dat is gebeurd is het opstellen en kwalificeren van een aantal scenario's voor het bezit, beheer en gebruik van het vastgoed voor een periode van ongeveer 15 jaar. Daarbij is het vervolgens aan de kerkenraad om de gedachtewisseling binnen de PGO over deze scenario's te laten plaatsvinden en een keuze te maken.

De opbouw van dit document

Deze rapportage is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 is een korte samenvatting van deze rapportage opgenomen. In hoofdstuk 3 wordt een schets geboden van de PGO en haar maatschappelijke omgeving, nu en in de komende 15 jaar. Vervolgens is in hoofdstuk 4 de gehele onroerendgoedportefeuille van de PGO beschreven, zodat helder wordt wat de (juridische) status en omvang ervan is, waarbij ook de PGO-principes van bezit en beheer van het vastgoed zijn benoemd. Daarna zijn in hoofdstuk 5 de wensen van de PGO als kerkgemeenschap m.b.t. gebruik van de gebouwen beschreven, als uitkomst van de brede consultatie die door de Denktank is gehouden. In hoofdstuk 6 zijn vervolgens de financiële ontwikkelingen van de PGO en haar vastgoed (terugkijkend en vooruitblikkend) uitgewerkt.

In de vele gesprekken van de Denktank met PGO-leden zijn verscheidene oplossingsrichtingen naar voren gebracht. Thema daarbij zijn ontwikkelingen van de ledenaantallen, mogelijkheden voor verhuur, werving van financiële middelen, ledenbijdragen, samenwerking met andere kerkgenootschappen en uitbesteding. Hoofdstuk 7 bevat de reacties hierop van de Denktank. In hoofdstuk 8 worden vier mogelijke scenario's voor de toekomst van de PGO-gebouwen gepresenteerd.

De werkwijze van de Denktank

Na vaststelling van de opdracht door de kerkenraad is de Denktank gestart met een uitgebreide inventarisatie van de vastgoedportefeuille, de financiën en het huidige gebruik van de kerkelijke ruimtes van de PGO. Ook is op basis van uiteenlopende rapportages een onderzoek uitgevoerd naar de (leden)trends in kerkelijk Nederland en die van de PGO.

In een volgende fase zijn interviews gehouden met alle taakgroepen, werkgroepen en functionarissen, waarbij zowel gevraagd is naar hun visie op het kerk-zijn in de komende jaren als naar hun wensen ten aanzien van het – toekomstig - gebruik van de PGO-gebouwen. Voor de leden van de PGO zijn in mei 2023 drie bijeenkomsten belegd, waarbij ook hun wensen en inzichten zijn opgehaald². Ook zijn gesprekken gevoerd met organisaties buiten de PGO, zoals de gemeente Oegstgeest, De Nederlands Gereformeerde Kerken, Dorpscentrum Oegstgeest en de Kringloopwinkel SOEK. Daarnaast heeft de Denktank, onder andere door een korte excursie, zich laten voorlichten over (voorbeelden van) nieuwe bestemmingsmogelijkheden voor kerkgebouwen in de regio.

Alle benodigde financiële gegevens zijn ons verstrekt door het CVK; in een later stadium van deze rapportage zijn deze cijfers en berekeningen ook getoetst op juistheid en volledigheid.

Op 22 mei 2023 heeft de Denktank tijdens een gemeenteavond aan de PGO-leden toelichting gegeven op de vorderingen en een beeld geschetst van de voorlopige inzichten. In aansluiting daarop is op hun verzoek met

¹ Voor de volledige opdracht van de Denktank zie: www.pgoegstgeest.nl/wp-content/uploads/2023/01/Opdracht-Denktank-PGO-versie-19-januari-2023-definitief.pdf

² Voor de verslagen en documentatie van deze gesprekken en bijeenkomsten zie <https://www.pgoegstgeest.nl/wat/denktank-toekomst-gebouwen/>

enkele leden van de PGO een gesprek gevoerd naar aanleiding van de presentatie. In de periode na de gemeentevond heeft de Denktank op basis van alle verzamelde informatie en opinies deze eindrapportage opgesteld.

Hoofdstuk 2 Samenvatting

Handreiking voor vervolgesprek

Deze rapportage is de *handreiking* voor gesprek en besluitvorming over de vraag welke gebouwen we nodig hebben om kerk nu én in de toekomst te zijn. Wat hebben we tussen nu en 15 jaar nodig om huidige en toekomstige vormen van vieren en kerk-zijn mogelijk te maken? En wat is dan ook betaalbaar, in het licht van dalende inkomsten en stijgende kosten? De 'Denktank toekomst gebouwen' heeft daartoe uitgebreide inventarisaties gedaan van de vastgoedportefeuille, de financiën, het huidig gebruik van de kerkelijke ruimtes van de PGO en naar de (leden)trends. Daarnaast zijn gesprekken gevoerd met taakgroepen, werkgroepen en functionarissen van de PGO, waarbij zowel gevraagd is naar hun visie op het kerk-zijn in de komende jaren als naar hun wensen ten aanzien van het – toekomstig – gebruik van de PGO-gebouwen. Ook zijn gesprekken gevoerd met organisaties buiten de PGO.

Dalende ledenaantallen, inkosten en vrijwilligers

De PGO is een actieve en vitale kerk, die voor velen een belangrijke rol vervult in hun (geloofs)leven. Niettemin ontkomt ook de PGO niet aan de al jaren lopende trend dat Nederland ontkerkelijkt. Dat is zichtbaar in het dalend aantal PGO-leden. Het aantal leden (inclusief vrienden) eind 2022 bedroeg 1953. Dit aantal is in de afgelopen tien jaar met ruim 25% gedaald. De gemiddelde daling per jaar is 3,2%. Met wat slagen om de arm is het reëel dat de PGO over 15 jaar nog zo'n 1100 leden over heeft. Dit heeft ook zijn weerslag op de financiële situatie en daarmee de (bekostiging van de) PGO-gebouwen. Ook het aantal vrijwilligers daalt.

Kosten en opbrengsten vastgoed PGO

Een uitgebreide analyse van de kosten- en opbrengsten van het vastgoed levert het volgende beeld op. Voor de pastorieën en de kosterwoning bij de Groene Kerk geldt dat gemiddeld genomen de kosten en de opbrengsten aan elkaar gelijk zijn. Het belangrijkste vastgoed om te beoordelen zijn de twee kerkgebouwen en Willibrords Erf. Omdat de Groene Kerk en Willibrords Erf bij elkaar horen en samen vergelijkbaar zijn met de gebruiksmogelijkheden van de Regenboogkerk, worden ze hier samengenomen.

Groene Kerk + Willibrords Erf	Regenboogkerk
Jaarlijkse onderhoud- en energiekosten € 100.000. Is gelijk aan de gemiddelde kosten van de afgelopen jaren.	Jaarlijkse onderhoud- en energiekosten € 165.000. Dit is fors hoger dan de gemiddelde kosten van de afgelopen jaren.
Energie-neutraal. Kan verduurzaamd worden gemaakt door een investering van € 155.000.	Niet duurzaam. Mogelijkheden tot verbetering kosten € 600.000 excl. vloerverwarming.
Geen grote investeringen nodig.	Dak en cv moeten dringend worden vervangen. Investering hiervoor is € 965.000. Dit bedrag is opgenomen in de toekomstige onderhoudskosten (MJOP). Bij in 1x investeren plus toepassen duurzaamheidsverbeteringen (samen € 1.565.000) worden de jaarlijkse onderhouds- en energiekosten € 105.000, nog steeds fors meer dan in de afgelopen jaren.
Door status rijksmonument subsidiemogelijkheden, maar het betreft beperkte bedragen.	Geen mogelijkheden tot subsidie.
Orgel goed bespeelbaar. Schoonmaakbeurt à € 30.000 is uitgevoerd in zomer 2023. Op termijn nieuwe investeringen nodig.	Orgel goed bespeelbaar maar kwetsbaar. Voor gebruik orgel op langere termijn investering van € 250.000 nodig.
Jaarlijkse opbrengst € 100.000 ³ . Naar verwachting is een beperkte verhoging hiervan mogelijk, mits daarvoor voldoende vrijwilligers beschikbaar zijn.	Jaarlijkse opbrengst € 17.000. Kost waarschijnlijk veel inspanning en inzet van vrijwilligers om dit enigszins te verhogen.

Wat zijn de belangrijkste conclusies ten aanzien van kosten, baten en de resultaten van de PGO?

³ Begroting 2023

Kosten

- De kosten van de gebouwen worden alleen maar hoger. De grootste stijging is te zien bij de Regenboogkerk.
- De kosten voor pastoraat kunnen op termijn lager worden, omdat door de dalende ledentrend uiteindelijk minder predikantsuren nodig zijn.
- Andere personele kosten: hierin is in de afgelopen jaren al toegewerkt naar een lagere omvang van betaalde medewerkers.

Baten

- Het is onontkoombaar dat de inkomsten van levend geld blijven afnemen. In het ergste geval tot bijna een halvering over 15 jaar.
- Er zijn in potentie mogelijkheden tot het verhogen van de opbrengsten door de verhuur en de dienstverlening van vooral de Groene Kerk en het Willibrords Erf, mits er voldoende vrijwilligers zijn om dit mogelijk te maken.

De PGO verkeert overigens in de gelukkige omstandigheid dat zij een behoorlijk eigen vermogen heeft, waardoor zij tot nog toe in staat was de negatieve resultaten op te vangen en zij op gezette momenten noodzakelijke investeringen kon doen.

De ingebrachte wensen en ideeën over de PGO-gebouwen

Uit de vele gesprekken die de Denktank voerde blijkt hoezeer er sprake is van grote betrokkenheid, realiteitszin en ideeënrijkheid binnen de PGO. In het algemeen komt het beeld naar voren dat de PGO in organisatorisch opzicht lichter moet worden, flexibeler en dat samenwerking met andere gemeentes de richting is voor de toekomst. Meerdere keren is hierbij genoemd dat een gezamenlijk kerkelijk centrum een goede optie zou kunnen zijn.

De wensen van gesprekspartners binnen de PGO lijken redelijk eenduidig en zijn in essentie de volgende:

- Een eigen PGO-kerkgebouw is de basis. We zijn ergens van en dat mogen we ook uitstralen. Het “ons huis”-gevoel;
- Een sacrale ruimte voor de zondagse dienst en andere vieringen: het helpt om dat in een ruimte te doen waarin al een wolk van gebeden hangt en waarin de liturgische elementen zichtbaar aanwezig zijn;
- Een flexibel in te richten kerksaal waardoor diverse vormen van vieren en andere bijeenkomsten mogelijk zijn;
- Een ruimte voor ontmoeting en een flexibele schil van diverse ruimtes eromheen. Er zijn multifunctionele ruimtes nodig, van sacraal tot seculier. En zowel ruimtes voor grotere groepen als ruimtes waar je prettig één-op-één gesprekken voert. Ook is genoemd een eigen plek voor jeugd- en jongeren. Verder zijn diverse noodzakelijke faciliteiten genoemd zoals streamingsmogelijkheden, geluidsinstallatie, goede toegangsmogelijkheden, bewegwijzering, etc.
- Ook is de wens geuit om een laagdrempelige ruimte middenin Oegstgeest te hebben – al dan niet in samenwerking met andere kerken - met goede faciliteiten.

De vertaling naar vier scenario's

Op basis van alle informatie zijn vier scenario's opgesteld ten behoeve van een keuze van het gebouw/de gebouwen waar in de toekomst de activiteiten van de PGO zullen plaatsvinden. Hierin zijn voor de gebouwen verschillende gebruiksmogelijkheden benoemd met daarbij de geraamde financiële gevolgen voor de PGO. De scenario's zijn de volgende:

Scenario 1: Regenboogkerk, Groene Kerk en Willibrords Erf

Scenario 2: Regenboogkerk

Scenario 3: Groene Kerk en Willibrords Erf

Scenario 4: Groene Kerk, Willibrords Erf en PGO-huis

Deze scenario's zijn bedoeld om de verschillende opties en hun (financiële) consequenties te duiden, maar daarmee is de keuze niet beperkt tot één van deze vier. Desgewenst kan gevarieerd worden, waarbij het aangereikte cijfermateriaal de helpende hand biedt om de consequenties van die keuzes in beeld te brengen.

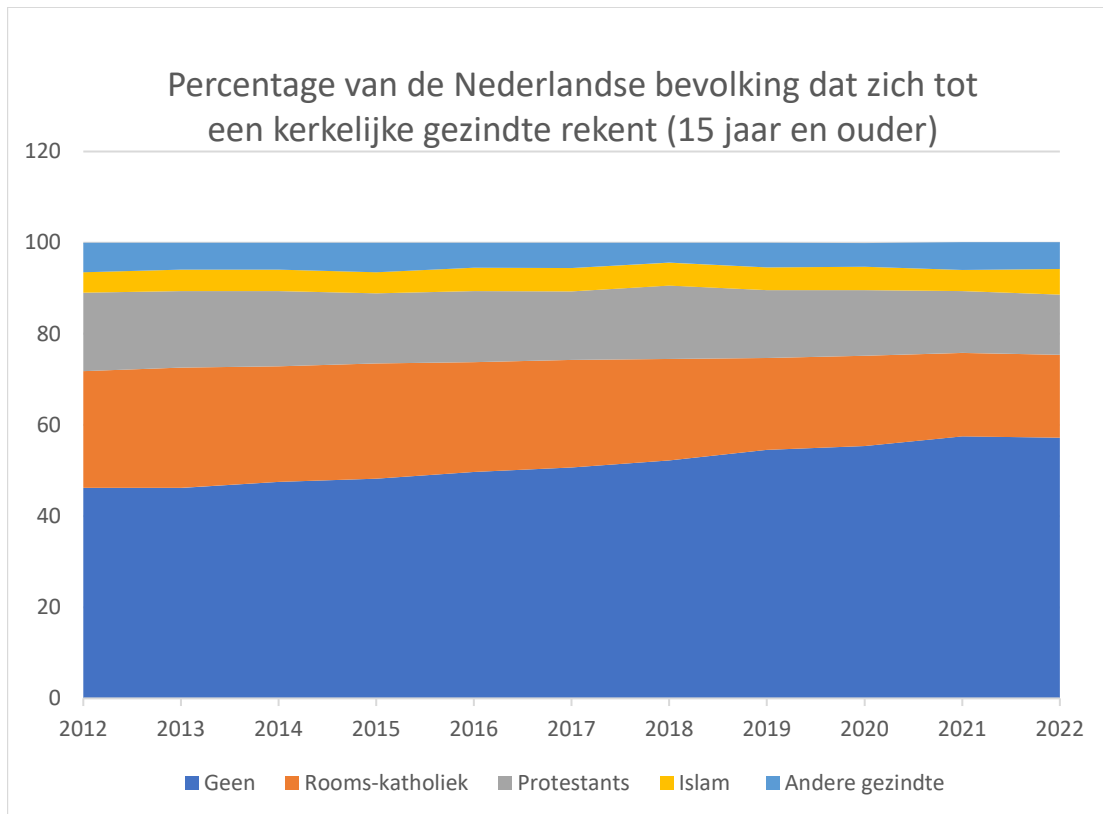
Als handreiking kan onderstaand schema gebruikt worden, waarbij de PGO-leden de onderdelen van de verschillende scenario's kunnen beoordelen en vergelijken (bijv. met "+", "-" of "±").

	Scenario 1	Scenario 2	Scenario 3	Scenario 4
Diversiteit kerkdiensten				
Diversiteit activiteiten door de week				
Ruimte voor jeugd en jongeren				
Presentie in Oegstgeest				
Financiën				
Duurzaamheid				

Hoofdstuk 3: De PGO anno 2023 en haar omgeving in de komende 10-15 jaar

3.1. Kerkelijk Nederland

De Protestantse Gemeente Oegstgeest (PGO) maakt deel uit van de Protestantse Kerk Nederland (PKN) en hoort zo tot de wereldwijde, protestants-christelijke geloofsgemeenschap. In Nederland is ontkerkelijking een al jarenlang aanhoudende trend, overigens net als in de ons omringende landen⁴.

Afbeelding 3.1. Percentage van de Nederlandse bevolking (15 jaar en ouder) dat zich tot een kerkelijke gezindte rekent, over de afgelopen 11 jaar

Te zien is dat hoewel de Rooms-katholieke betrokkenheid sterker krimpt, er ook een daling is bij de Protestantse zuil. De krimp hier wordt geremd doordat er bij de orthodoxe richtingen binnen het Protestantisme juist enige groei is.

Splitsen we de cijfers van kerkelijk Nederland uit naar leeftijd, dan is ook daar een belangrijke tendens zichtbaar. Het aandeel mensen dat zich in 2022 tot een kerkelijke gezindte of levensbeschouwing rekende, neemt toe met de leeftijd. Van de beide jongste leeftijdsgroepen (15 tot 25 jaar en 25 tot 35 jaar) behoort iets meer dan 30 procent tot een religieuze groepering, bij de middengroepen (35 tot 45 jaar en 45 tot 55 jaar) ligt dat rond de 40 procent. Vervolgens stijgt dit naar 64 procent bij de 75-plussers⁵.

In het beleidsplan van de PGO uit 2021, *Bezieling delen*, is al uitgebreid ingegaan op de achtergronden en verklaringen hiervoor, zodat die hier niet herhaald hoeven worden.⁶ Ook is vastgesteld dat deze trends zich de komende jaren zullen voortzetten; er is althans geen enkele reële aanwijzing dat die trend doorbroken gaat worden.

⁴ <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2023/religieuze-betrokkenheid-in-nederland/3-ontwikkelingen-in-religieuze-betrokkenheid>

⁵ <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2023/religieuze-betrokkenheid-in-nederland/4-religieuze-betrokkenheid-naar-achtergrondkenmerken>

⁶ *Bezieling delen. Op weg naar een geloofsgemeenschap die bezieling deelt én keuzes maakt*, hoofdstuk 3.

Wat voorts van belang is dat de omvang van de groep jongeren (van 20 - ≤ 35 jaar) waarin het “potentieel” voor de toekomst van de kerken in Oegstgeest en omgeving zou kunnen zitten, ook relatief laag is (Teylingen, Leiderdorp en in mindere mate Katwijk). Veel jongeren trekken na hun jeugd jaren immers weg uit hun ouderlijke omgeving om elders te gaan studeren of werken. Studentensteden als bijvoorbeeld Leiden profiteren daar (tijdelijk) van en weliswaar zal een deel na verloop van tijd in de oude regio terugkeren, maar er is geen sprake (meer) van een vaste basis van jongeren die “van onderop” komt.⁷

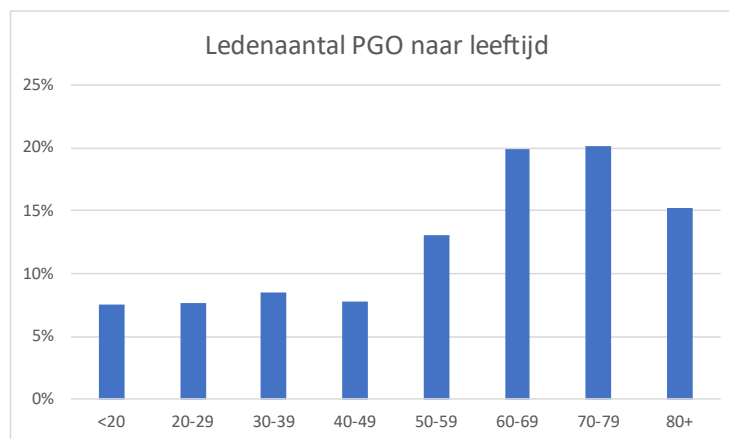
Daarnaast blijkt uit onderzoek ⁸ dat grote evenementen voor christenen heel goed door jongeren worden bezocht. De populariteit van grote religieuze bijeenkomsten, waar muziek een belangrijke drager is van ervaring, past in een trend die de ‘festivalisering van religie’ wordt genoemd. Tegelijkertijd wordt religie steeds meer gepraktiseerd in kleine groepen. Wat hier tussenin zit, het traditioneel kerkbezoek, staat onder druk.

3.2. Trends en ontwikkelingen binnen de PGO

Voor de trends en ontwikkelingen is gekeken naar de demografische cijfers van de afgelopen 10 jaar (vanaf 2013); deze zijn vanaf ultimo 2022 geëxtrapoléerd naar de komende 15 jaar (tot 2038). Hierbij is gerekend in drie varianten: voortzetting van de gemiddelde daling over de afgelopen tien jaren en daarnaast een sterkere en een minder sterkere daling.

Leden

Het ledenbestand van de PGO is aan het vergrijzen. Eind 2022 was 55% van de leden 60-plus.

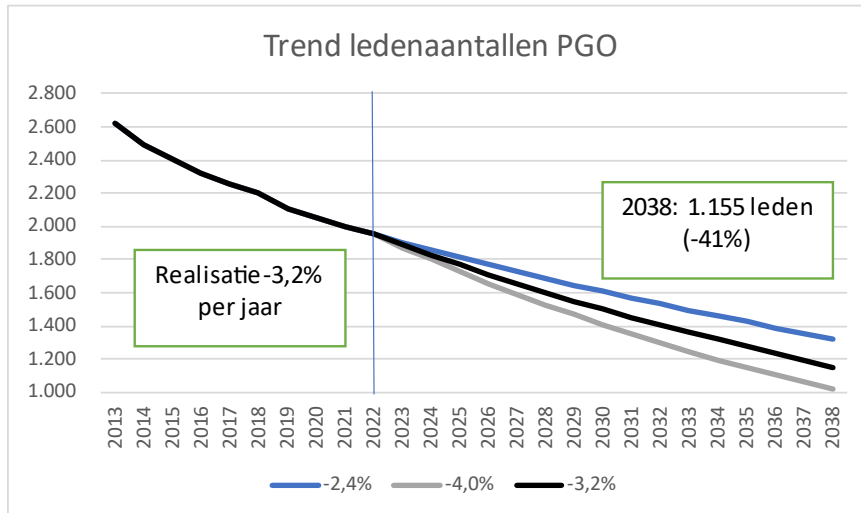
Afbeelding 3.2. Ledenaantal PGO naar leeftijd ultimo 2022, in procenten

Het aantal leden (inclusief vrienden⁹) eind 2022 bedraagt 1953. Dit aantal is in de afgelopen tien jaar met ruim 25% gedaald. De gemiddelde daling per jaar is 3,2%. De uitbreiding van het inwonerstal van Oegstgeest door de bouw van nieuwe wijken, lijkt zich niet te vertalen in een toename van het aantal leden bij de PGO. Extrapolatie naar de komende 15 jaar laat een daling zien van nog eens ruim 40% tot 1155 leden. De verwachting is reëel dat het aantal leden nog sneller daalt omdat er relatief veel oudere leden zijn (zie afbeelding 3.3).

⁷ <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/regionaal/inwoners>

⁸ Hoogleraar antropologie van religie Miranda Klaver VU in *Trouw*, 5 juni 2023.

⁹ Er zijn doopleden, belijdende leden en mensen die zich als vriend hebben geregistreerd.

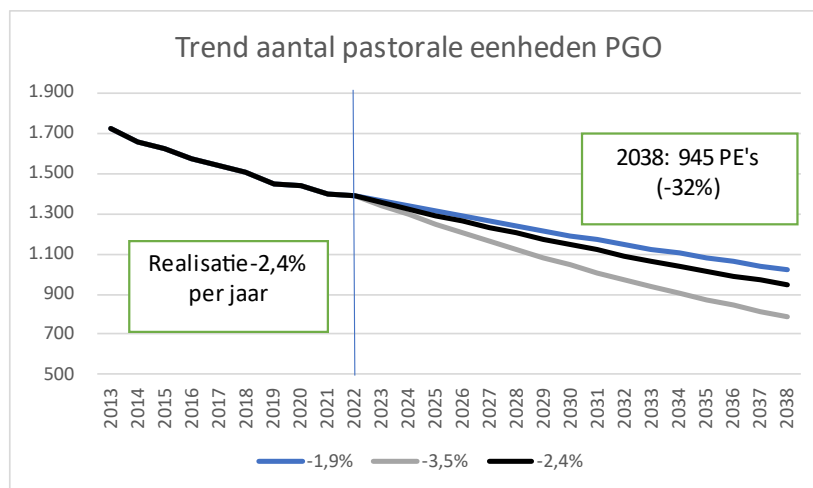

Afbeelding 3.3. Trend ledenaantallen PGO, 2013 - 2038

Vanaf 2015 wordt een actiever uitschrijf beleid gevoerd rondom het contactmoment met leden in het kader van de actie kerkbalans. Leden die zich niet betrokken voelen bij de PGO wordt gewezen op de mogelijkheid zich uit te schrijven als lid. Dit heeft overigens geen noemenswaardig grotere daling van de ledenaantallen tot gevolg.

Pastorale Eenheden (PE's)

Leden die samen een gezin vormen zijn een pastorale eenheid (PE's). In een kerkelijke gemeente zijn er dus minder PE's dan leden. Ultimo 2022 telt de PGO 1953 leden en 1389 PE's. Omdat jonge kinderen binnen de PE met hun ouders vallen, is de vergrijzing hier nog nadrukkelijker zichtbaar. Het aandeel 60-plussers is bijna 60%. Binnen de PGO daalt het aantal PE's met gemiddeld 2,4% jaarlijks vanaf 2013 – zie afbeelding 3.4. Dit gaat minder snel dan de daling van het aantal leden (3,2% jaarlijks). Dit is te verklaren doordat bij een overlijden, terwijl de partner nog leeft, er in de PE wel één lid minder is, maar het aantal PE's gelijk blijft. Extrapolatie naar de komende 15 jaar betekent een daling van zo'n 32% tot 945 PE's in 2038.

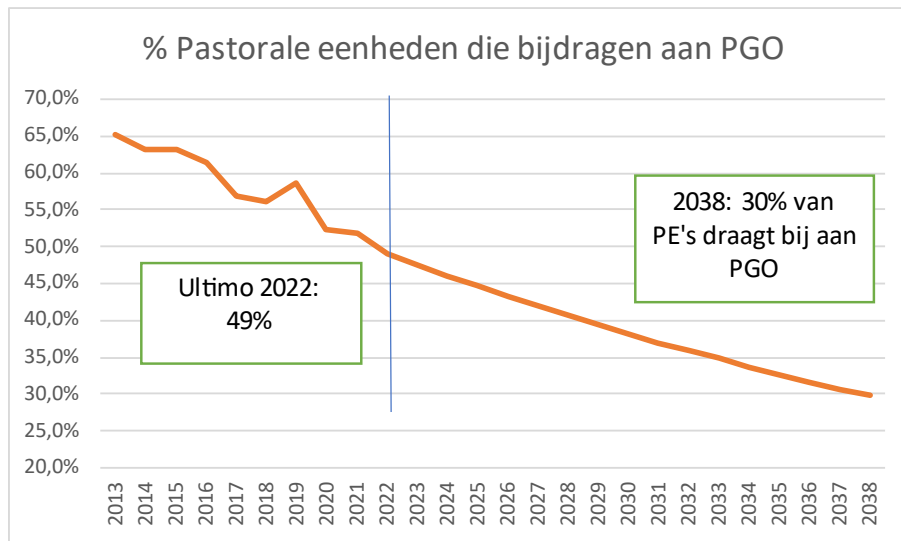

Afbeelding 3.4. Trend aantal pastorale eenheden PGO, 2013-2038

PE's die financieel bijdragen aan de PGO

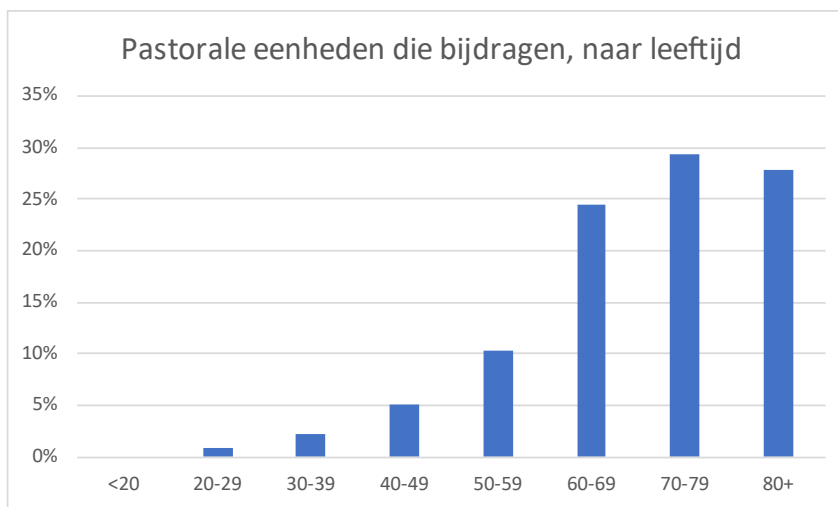
Lang niet alle PE's dragen financieel bij aan de PGO. Het relatieve aantal PE's dat aan de PGO financieel bijdraagt, daalt. Droeg in 2013 nog 65% van het totaal aantal PE's financieel bij, in 2022 was dat 15

procentpunten lager: 50%. Als deze tendens zich doorzet, draagt over 15 jaar 30% van de PE's financieel bij (afbeelding 3.5.), ofwel 280 PE's.

Afbeelding 3.5. Pastorale eenheden die financieel bijdragen aan de PGO, in procenten, 2013 – 2038

Het zijn vooral oudere PE's (gemeten naar de leeftijd van het hoofd van de PE) die financieel bijdragen. 80 procent van alle betalende PE's heeft een lid van 60 jaar en ouder'; bij 20 procent van de betalende PE's is de leeftijd lager dan 60 jaar (afbeelding 3.6.)

Afbeelding 3.6. Percentage pastorale eenheden die financieel bijdragen naar leeftijd hoofd PE, ultimo 2022, in procenten

Ook bij de 680 PE's die financieel bijdragen is het aandeel ouderen oververtegenwoordigd. Voor 80% zijn het de 60-plussers die financieel bijdragen. Kijkend naar de ontwikkeling van de afgelopen jaren, dan is de gemiddelde daling van het aantal PE's dat financieel bijdraagt 5,4%. Dit is een veel sterkere daling dan die van het aantal leden of het totaal aantal PE's.

Daarnaast is het goed te benoemen dat uit de verschillende gesprekken met gemeentelieden van de PGO blijkt dat het gevoel leeft dat er juist sprake is van een aanwas van betrokken leden. De zondagse eredienst wordt goed bezocht. En er zijn meerdere nieuwe mensen (nieuwe inwoners) die bij de PGO zijn komen 'kerken'. Niet

altijd hoeft aanwas van onderop te komen. Dit geeft, zo wordt gezegd, vertrouwen in de vitaliteit van de gemeente in de komende jaren.

Vrijwilligers

Het grootste deel van de organisatie en de activiteiten van de PGO worden gedragen door vrijwilligers. Bij een sterk vergrijzende gemeenschap en een dalend aantal leden, wordt ook de omvang van het aantal mensen dat zich actief als vrijwilliger binnen de PGO kan inzetten, kleiner. In dit verband is het van belang ook te verwijzen naar enkele belangrijke landelijke ontwikkelingen, want er is meer aan de hand dan alleen een getalsmatige teruggang.

Hoewel mensen met een protestants-christelijke achtergrond meer vrijwillige inzet tonen dan niet-religieuzen of andere geloofsgroepen, is er een landelijke tendens dat steeds minder mensen vrijwilligerswerk doen. Uit het onderzoek van Motivaction blijkt dat waarden als solidariteit, anderen helpen en een steentje bijdragen aan de maatschappij belangrijke drijfveren zijn voor het doen van vrijwilligerswerk. Deze plichtsgetrouwe waarden zijn typerend voor Nederlanders uit vroegere generaties. De vergrijzing van de samenleving zal dan ook, zo is de verwachting van de onderzoekers, resulteren in een afname van een grote en belangrijke groep vrijwilligers. Van de kant van vrijwilligers is er meer de wens voor kortdurend en flexibeler vrijwilligerswerk op ad hoc-basis, in plaats van langdurige verbanden van steeds hetzelfde vrijwilligerswerk. Daarnaast speelt een rol dat in toenemende mate de groep gepensioneerden actief wordt ingezet voor de opvang van de kleinkinderen en een grotere mantelzorgtaak hebben voor de ouder wordende familieleden. Hierdoor zijn zij minder dan in het verleden beschikbaar voor grote(re) vrijwilligerstaken.¹⁰

Conclusies

Over 15 jaar:

- Is het aantal leden gedaald met ruim 40%. Naar schatting zijn er dan nog 1100 leden.
- Is het aantal pastorale eenheden (PE's) gedaald met 32% tot 945 PE's.
- Is het aantal PE's dat financieel bijdraagt gedaald met 59% tot 280 PE's.
- Is het aantal beschikbare actieve vrijwilligers aanmerkelijk lager dan nu.

3.3 Tot besluit

Ja, de meeste kerken, ook de PGO, krimpen. De PKN heeft daarentegen het duidelijke statement gemaakt dat zij ook in 2025 een betekenisvolle kerk wil zijn. Een kerk waar geloof, de geloofsgemeenschap en de diaconale en maatschappelijke presentie centraal (blijven) staan. In dit verband is het goed enige citaten aan te halen: "We leven in boeiende tijden. De kerk krimpt en tegelijk ontstaan er nieuwe initiatieven. Vanuit de Protestantse Kerk zijn nu circa 250 nieuwe vormen van kerk-zijn ontstaan: pioniersplekken, kliederkerken, leefgemeenschappen, monastieke initiatieven en meer. De praktijk van deze nieuwe initiatieven roept vragen op rond ons kerk-zijn, zowel theologisch-inhoudelijke als organisatorische". En: "Dit is waarom nieuwe vormen van kerk-zijn nodig zijn: door maatschappelijke ontwikkelingen volstaan de huidige vormen van kerk-zijn niet. Ook al voldoen deze vormen nog volop in onze gemeente, we bereiken grote groepen in onze samenleving niet of nauwelijks. Om het in theologische termen uit te drukken: er zijn nieuwe contextualisaties van het evangelie nodig. Om het in bedrijfsmatige termen uit te drukken: er is innovatie nodig."¹¹ Maar wel met behoud van wat we nu hebben; innovatie betekent niet dat het bestaande verdwijnt maar dat er nieuwe vormen bij kunnen komen, gericht op groepen die niet of minder aangetrokken worden door het bestaande. De kerken zijn dus - náást met wat zij al doen en gewoon voortzetten - welbewust op zoek naar vernieuwing. De mogelijkheden van de PKN-kerken om beter aan te sluiten bij verschillende groepen in de samenleving, zo is al jaren geleden vastgesteld, is wel aanwezig maar óók beperkt. Beter is het daarom te stellen dat de kerken

¹⁰ Zie o.a. Onderzoek CBS over 2022: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2022/42/steeds-minder-mensen-doen-vrijwilligerswerk>. Idem en Kenniscentrum vrijwilligers:

<https://www.vrijwilligersaanzet.nl/2023/02/02/vrijwilligerswerk-in-2023-5-trends/> Onderzoek door NL voor elkaar: <https://zakelijk.nlvoorelkaar.nl/9720-e-book-trends-vrijwillige-inzet-2023-free-download/#:~:text=De%20grootste%20stijgers%20en%20dalers,zijn%20voor%20vrijwilligersorganisaties%20in%20Nederland%3F>. Motivaction:<https://www.vrijwilligerswerk.nl/nieuws+en+blogs/2498046.aspx>

¹¹ Aangehaald uit: *Bezieling delen. Op weg naar een geloofsgemeenschap die bezieling deelt én keuzes maakt*, p. 9.

zich in de komende jaren vanuit hun opdracht aanpassen aan de tijd, en daarbij naast het inspelen op vragen, zorgen en behoefte van hun traditionele achterban, óók aandacht geven aan ieder ander die dat heeft. Verder schrijft de PKN ook “dat het in een krimpende kerk aankomt op een krachtige concentratie op de kernen van kerk-zijn en het overboord gooien van bestuurlijke ballast die ons hindert om de vreugde van het evangelie te ervaren en met anderen te delen. De organisatorische vereenvoudiging die daarmee gepaard gaat, moet daarom gericht zijn op transparantie (tot op de kern van kerk-zijn), ruimte (voor gemeenten om zelf hun organisatie te kiezen binnen algemene kaders) en eenvoud (realistischer, minder complexe structuur, passend bij wat aan gaven, mensen en middelen voor handen is).”¹²

¹² <https://protestantsekerk.nl/thema/kerk2025/>.

Hoofdstuk 4: Het vastgoed van de PGO

4.1. Overzicht van het PGO-vastgoed

Elke bepaling van een visie en strategie ten aanzien van de PGO-gebouwen begint met inzicht in en overzicht van de bestaande vastgoedportefeuille. In het geval van de PGO is – in elk geval voor een kerkgemeenschap – sprake van een uitgebreide portefeuille, met gebouwen die al langdurig in eigendom zijn en waarvan de juridische status soms verschilt. In schema:

	Overzicht vastgoed PGO	
		Opmerkingen
	In bezit van en in gebruik door PGO:	
1	Groene of Willibrordskerk	Rijksmonument
2	Willibrords Erf	
3	Regenboogkerk	Beschermd dorpsgezicht
	In bezit van PGO en verhuurd:	
4	Twee pastorieën	Verhuurd aan PGO-predikanten
5	Kosterwoning bij Groene Kerk	Gemeentelijk monument, verhuurd aan particulier
	In eigendom van PGO, maar PGO heeft erfpachtovereenkomst met uitvoerders	Dit betekent dat de PGO geen kosten maakt voor dit bezit
6	Begraafplaats	Erfpachtovereenkomst met St. Begraafplaats Groene Kerk
7	Dorpscentrum	Erfpachtovereenkomst met St. Dorpscentrum Oegstgeest

Opmerking: De voormalige Pauluskerk aan de Warmonderweg 2 is momenteel eigendom van Stichting Pauluskerk Oegstgeest en deze exploiteert in dit gebouw Cultuurcentrum De Paulus. De PGO heeft voor deze voormalige kerk het eerste recht van terugkoop voor € 1, mocht de Stichting Pauluskerk Oegstgeest het gebouw ooit willen verkopen. De voormalige Pauluskerk behoort dus formeel niet tot de vastgoedportefeuille van de PGO, maar kan in theorie in de toekomst daartoe gaan behoren.

4.2. Algemene waarnemingen n.a.v. bestudering vastgoedportefeuille

De Denktank heeft kennisgenomen van de belangrijkste financiële, bouwkundige, juridische en duurzaamheidsvraagstukken van al het hiervoor genoemde vastgoed, waarbij steeds ook is gekeken naar mogelijke risico's per object. In de hoofdstukken 5 tot en met 8 van deze rapportage wordt daar uitwerking aan gegeven. Gelet op de opdracht van de Denktank zijn de volgende algemene waarnemingen van belang:

- Met het "op afstand zetten" van het beheer van de begraafplaats en het Dorpscentrum heeft de PGO nog een beperkte verantwoordelijkheid voor bezit en beheer van dit vastgoed. Uit het oogpunt van beheerslast en -risico's voor de PGO (denk o.a. aan bestuurlijke, financiële en vrijwilligersinzet en onderhoudsvraagstukken) wordt het besluit tot het op afstand zetten van begraafplaats en Dorpscentrum over het algemeen gezien als een juiste stap en passend bij de uitgangspunten over het PGO-vastgoedbeheer. Dat neemt niet weg dat in de kerkelijke gemeente her en der kritische opmerkingen zijn gemaakt over de precieze inhoud van de afspraken, inclusief de revenuen voor de PGO. Ook is in de discussie over het op afstand zetten van activiteiten wel gesuggereerd dat de PGO, haar dienstverlening aan derden (verhuur, catering, met name in de GWK en WBE) zou kunnen uitbesteden.

Het Dorpscentrum zal in deze rapportage uiteraard terugkomen waar het gaat over gewenst gebruik van ruimtes of voorzieningen door de PGO, ook in het licht van toekomstgesprekken met de Nederlands Gereformeerde Kerken en de Stichting Dorpscentrum Oegstgeest.

- Het bezit en verhuur van de twee pastorieën en de kosterwoning bij de Groene Kerk worden alom beschouwd als een vast en onomstreden onderdeel van de PGO-bedrijfsvoering. Met het beschikbaar stellen van de pastorieën worden de predikanten voorzien in noodzakelijke woonruimte in Oegstgeest, een randvoorwaarde om de kerntaken van de PGO uit te (doen) voeren. Er zijn, ook niet in het licht van de taakopdracht van de

Denktank, geen urgente financiële, bouwkundige, juridische of duurzaamheidsvraagstukken die om directe aandacht vragen of direct een rol spelen in het gesprek over deze PGO-gebouwen in de komende 15 jaar. Dat neemt niet weg dat de PGO de nodige beheersactiviteiten heeft uit te voeren bij deze twee pastorieën en de kosterswoning bij de Groene Kerk.

- Het vastgoed dat in bezit én in gebruik is door de PGO, de beide kerken en Willibrords Erf, staat, gelet op de opdracht van de Denktank, centraal in vrijwel elk gesprek over de ontwikkeling van de PGO in de komende 15 jaar. Hóe die ontwikkeling ook beoordeeld wordt, bij deze drie gebouwen komen de meeste vraagstukken én knelpunten samen over het gewenste gebruik, het onderhoud en beheer in het licht van de kerntaken van de PGO. Dat heeft gemaakt dat in de navolgende hoofdstukken de GWK, WBE en de RBK, binnen het geheel van de PGO-vastgoedportefeuille, extra uitwerking hebben gekregen en ook centraal staan in de scenario's.

4.3. Beoordeling van bestaande uitgangspunten van vastgoedbeheer en -bezit PGO

Bij de uitgebreide bestudering van de diverse aspecten van het PGO-vastgoed is uiteraard ook de vraag gesteld wat de leidende principes zijn bij het bezit en beheer van het vastgoed in de afgelopen jaren en wat deze betekenen voor de toekomst voor de PGO-gebouwen. In het beleidsplan van de PGO is vastgesteld dat er geen integrale, vastgelegde PGO-visie en -strategie op bezit en beheer van het vastgoed is welke is afgeleid van de meest recente visie op ons kerk-zijn, het (verwachte) aantal leden en de (verwachte) omvang van het kerkbezoek. Wel bestond er bij het vaststellen van het laatste beleidsplan een coherente praktijk (gebaseerd op het voorgaande beleidsplan en belangrijke ontwikkelingen zoals de klimaat- en energiecrisis) die zich als volgt laat samenvatten:

- De PGO heeft als kerkgemeenschap niet meer vastgoed in bezit dan nodig
- De PGO heeft als kerkgemeenschap niet meer vastgoed in eigen beheer dan mogelijk (financieel, bestuurlijk, vrijwilligers)
- Elk bezit en beheer van vastgoed is zo duurzaam mogelijk

De Denktank onderschrijft voornoemde uitgangspunten. Deze passen ook bij hoe de PKN hiernaar kijkt (zie hoofdstuk 3.3). Uiteraard vergen deze uitgangspunten wel verdere concretisering en formele vaststelling door de kerkenraad. De in hoofdstuk 8 beschreven scenario's geven uiteraard al richting aan de mogelijke invulling, maar vooral het implementatieplan dat hoort bij het t.z.t. te kiezen scenario zal de beste gelegenheid zijn de visie op en invulling van het vastgoedbeleid van de PGO-beleid verder vorm te geven.

Hoofdstuk 5: De wensen van de PGO als kerkgemeenschap m.b.t. gebruik van de gebouwen

5.1. Inleiding

Om zicht te krijgen op het gebruik van de (kerk)gebouwen en de wensen die er ten aanzien van dit gebruik leven binnen de PGO, is langs een aantal lijnen onderzoek gedaan:

1. Er is in kaart gebracht wat de huidige activiteiten zijn binnen/vanuit de PGO en waar deze plaatsvinden. Daarnaast is inzichtelijk gemaakt hoe onze kerkgebouwen worden gebruikt door de PGO zelf en door externen. Informatie hiervoor is geleverd door het kerkelijk bureau (zaalreserveringen) en waar nodig, is dit gecheckt bij de organisatoren van activiteiten. Er gebeurt veel binnen de PGO, zowel in grotere als kleinere groepen en voor verschillende leeftijden en interesses. Ook wordt duidelijk zichtbaar dat kerk-zijn zoveel meer is dan de zondagse dienst. Door de week, in het weekend, overdag en 's avonds; de PGO is een zeer actieve gemeente. In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van de PGO-activiteiten en waar deze plaatsvinden. Bijlage 2 bevat een overzicht van de activiteiten die plaatsvinden in de Groene Kerk en de Regenboogkerk, zowel de eigen als de externe activiteiten.
2. Er zijn interviews gehouden met de verschillende taakgroepen en organisatoren van activiteiten binnen de PGO. Deze reflectiegesprekken hadden als doel meer zicht te krijgen op het gebruik van de PGO-gebouwen in de nabije toekomst. Hoe willen we kerk zijn in 2038? Wat is daarin belangrijk? Wat blijft? Wat verschijnt? En welke eisen stelt dat aan onze kerkelijke ruimtes? De gesprekken vonden plaats in de periode februari-april 2023. Er is voor deze interviews een selectie gemaakt van betrokkenen bij de diverse activiteiten binnen de PGO, waarbij in elk geval met alle taakgroepen en beide predikanten is gesproken. In totaal spraken we met 37 personen. In bijlage 3 staat de lijst met gesprekspartners. Het waren zeer inspirerende gesprekken waarin de betrokkenheid bij en bevoegenheid voor de PGO goed voelbaar was. Van al deze interviews zijn verslagen gemaakt die vervolgens in één notitie zijn gebundeld. Dit is geen analyse, maar een weergave van de informatie, meningen en voorkeuren van de respondenten. Via de PGO-website is deze notitie na te lezen.¹³
3. Er zijn drie gemeentebijeenkomsten gehouden in mei 2023. Bedoeling hiervan was om iedereen die zich betrokken voelt bij de PGO de ruimte te geven met de Denktank in gesprek te gaan. Ook hierbij was de insteek wat belangrijk wordt gevonden in het samen-kerk-zijn nu en in de toekomst. Wat is wezenlijk, welke veranderingen worden voorzien en welke zijn de belangrijkste uitgangspunten en randvoorwaarden bij het nadenken over de kerkgebouwen van de PGO. In totaal hebben 30 gemeenteleden hiervan gebruik gemaakt. Deze bijeenkomsten waren opgebouwd uit drie onderdelen. In het eerste deel werd gereageerd op een vijftal stellingen. In het tweede deel werd er in groepjes gesproken over diverse vragen. Tenslotte was er een wand waarop tips en gedachten konden worden opgehangen. Voor een overzicht van de stellingen en vragen zie bijlage 4. Van de aanwezigen ontving de Denktank positieve feedback op deze opzet. Een weergave van wat er in deze drie gemeentebijeenkomsten is opgehaald, is na te lezen via de PGO-website.¹⁴ Daarnaast heeft de Denktank van diverse betrokkenen input gekregen via de mail of via persoonlijke gesprekken. De uitkomsten van de interviews en de gemeentebijeenkomsten worden in de volgende paragrafen weergegeven. De paragrafen 5.2 en 5.3 bevatten uitsluitend feitelijke weergaven van hetgeen ons is gemeld.

5.2. Kerk-zijn nu en in de toekomst

De PGO is een gemeenschap waarbinnen veel gebeurt. Naast de zondagse viering is er ook de kerk-van-door-de-week met vele en diverse activiteiten. Er is een scala aan mogelijkheden om verdieping te vinden, eigen spiritualiteit te verkennen en te voeden en anderen te ontmoeten zowel binnen als buiten de gemeente. Dat brede aanbod wordt zeer gewaardeerd. Genoemd wordt dat aan deze activiteiten nog wel wat meer bekendheid gegeven mag worden, bijvoorbeeld door aankondigingen in de Oegstgeester Courant. Daarnaast is de PGO een netwerk met grote onderlinge betrokkenheid en waarbij meegedeeld wordt met elkaar. Er zijn vele onderlinge vriendschappen en veel leden trekken ook privé met elkaar op. Tegelijkertijd zijn er mensen die één enkel lijntje met de PGO hebben door aan een enkele activiteit mee te doen. Ook dat is kerk-zijn.

¹³ https://www.pgoegstgeest.nl/wp-content/uploads/2023/05/Verslag.gesprekken.Denktank.def_.pdf

¹⁴ <https://www.pgoegstgeest.nl/wp-content/uploads/2023/07/Verslag-van-drie-gemeentebijeenkomsten-definitief.pdf>

De gesprekken die de Denktank heeft gevoerd zijn vooral gesprekken geweest met gemeenteleden die sterk betrokken zijn bij de PGO. Uit de interviews en gemeentebijeenkomsten blijkt dat vrijwel iedereen in deze groep vertrouwen heeft in de vitaliteit van de PGO, ook voor de komende 15 jaar. Corona heeft onder andere geleid tot versnelling van het gebruik van techniek. En het feit dat de kerk nu op zondag weer goed gevuld is, geeft aan dat de verbinding is gebleven. Ook is er een toename van nieuwe kerkgangers in het afgelopen jaar. Vrijwel allemaal nieuwe inwoners. Wellicht dat het inzetten op het naar de kerk halen van meer van deze 'zij-instromers' toekomst heeft. Waar getwijfeld wordt aan de vitaliteit, gaat dit vooral over het kleine aantal kinderen en jongeren. De trend dat de PGO in omvang steeds kleiner wordt, wordt op dit moment niet heel sterk gevoeld.

De zondagse viering is belangrijk en zal dit ook in de toekomst blijven. Hieruit wordt inspiratie gehaald. Genoemd worden dat taal die aansluit en inspirerende voorgangers van belang zijn. Diversiteit is het sleutelwoord voor de vieringen, alhoewel ook wordt benadrukt dat wat goed en vertrouwd is, moet worden behouden. Diversiteit geldt niet alleen binnen de vieringen maar ook daarbuiten. Er is ruimte om te experimenteren. En dat bevalt goed. Zo zijn er in de afgelopen jaren diverse nieuwe initiatieven ontstaan waaronder de Dagwacht, Op Adem komen, Zin in het weekend, Kloosterweekenden, Lectio Divinia en Taizé-vieringen. Deze activiteiten draaien mede om zingeving in het drukke reguliere bestaan. Het in kleinere groepen bij elkaar komen, een echte ontmoeting met diepgang, het zijn ontwikkelingen die passen in deze tijd en die toekomst hebben.

Er wordt door gemeenteleden ook genoemd dat ze ervaren dat er een weg is naar meer openheid. Dat is belangrijk voor de toekomst: de ruimte om vragen te mogen stellen, om open met elkaar in gesprek te gaan. Dat iedereen welkom is. De gemeenschapszin is en blijft belangrijk.

Kerk zijn in de samenleving vraagt ook om open te staan voor vragen over zingeving. En om thema's aan te raken die van belang zijn in onze samenleving zoals het omgaan met vluchtelingen en het klimaat. Van oudsher worden er in Oegstgeest en ook door de PGO veel bijeenkomsten georganiseerd die openstaan voor iedereen in de regio, ongeacht achtergrond. Voor de toekomst zijn er vanuit de taakgroep Vorming, Oecumene en Samenleving (VOS) gedachten over het opzetten van een Centrum voor Bezinning, Beleving en Verdieping, ook in oecumenisch verband. En in samenwerking met andere maatschappelijke organisaties, zoals de bibliotheek. Dit sluit wellicht ook beter aan bij jongere generaties, die (nog) niet zo zichtbaar zijn bij de huidige bijeenkomsten.

Ook de taakgroep Diaconaat en Zending ziet toekomst in het samen optrekken met andere kerkelijke geloofsgemeenschappen en maatschappelijke organisaties. Dit gebeurt nu al via het Diaconaal Platform in Oegstgeest. Een droom is om deze samenwerking verder te concretiseren in een fysieke ontmoetingsplek, een gemeenschappelijk huis in het centrum van Oegstgeest. Hier kunnen gezamenlijk maatschappelijke hulpvragen worden opgepakt. Het zou mooi zijn als hier ook tijdelijk statushouders kunnen worden gehuisvest. En de PGO is hierdoor meer zichtbaar aanwezig voor de buitenwacht. Dit wordt ook tijdens de gemeentebijeenkomsten benoemd: De PGO moet vitaal midden in de samenleving aanwezig zijn, zichtbaar en aanspreekbaar. De kerk mag meer naar buiten treden dan tot nu toe. Tegelijkertijd wordt ook opgemerkt dat er voor zichtbaarheid niet altijd een fysieke locatie nodig is.

Voor de ouderen in de gemeente zijn en blijven de diverse ontmoetingsbijeenkomsten en de gesprekken in pastorale sfeer belangrijk. Zolang er behoefte is en er voldoende vrijwilligers zijn om het te organiseren, zal dit doorgaan. Naast de grotere bijeenkomsten (koffie-ochtenden, seniorenkerstfeest) is ook bij de groep ouderen behoefte om elkaar in kleine kringen te ontmoeten.

De jeugd heeft én is de toekomst. In de afgelopen jaren is er vooral geïnvesteerd in het als kerk beter aansluiten bij hun leefwereld en die van hun ouders. Dan gaat het om zoeken naar tijdstippen en activiteiten die bij hen passen. En vooral om het opbouwen van een relatie, het vertrouwd raken met elkaar en daarmee uiteindelijk ook met de kerk. Daarnaast is de vraag wat ouders nodig hebben om hun kinderen te ondersteunen als het gaat over geloofsopvoeding en zingeving in deze tijd. Voor de toekomst kregen we vooral deze boodschap mee: 'Vergeet niet te verwachten'. Wanneer we kinderen niet meer in de kerk verwachten, zullen ze er ook niet zijn. Ook zou het mooi zijn om ruimte te creëren voor generaties om van elkaar te leren. Activiteiten rondom een maaltijd zijn in trek, zeker voor diegenen die anders alleen eten. Maar ook jongeren vinden het leuk om samen te koken en te eten. Rondom de maaltijd ontstaan de gesprekken vanzelf. Vandaar

ook de start van een eetgroep. De toename van maaltijdbijeenkomsten vanuit het Dorpscentrum Oegstgeest en de Nederlands Gereformeerde Kerken onderstreept dit.

Er zijn enkele grotere jaarlijkse evenementen die in een eerder beleidsplan wel 'de pareltjes van de PGO' werden genoemd. Dan hebben we het over het Kerstspel en het Running Dinner. Dit zijn activiteiten die toekomstwaarde hebben. Bij het Running Dinner is het de combinatie van het in kleine groepjes bijeen komen en het delen van de maaltijd. Bij het Kerstspel gaat het om het uitdragen van een eigentijdse evangelische boodschap die jong en oud aanspreekt. En hiermee juist ook hen, die normaal gesproken geen directe band hebben met de kerk, over de drempel van die kerk te halen. Ook hieraan blijft in de toekomst behoefte. Niet voor niets is *The Passion* op de televisie een grote hit en zelfs uitgebreid met een editie rondom Hemelvaart. De organisatoren van het Running Dinner en het Kerstspel laten weten dat het voor deze activiteiten belangrijk is dat deze vanuit een eigen PGO-gebouw plaatsvinden, omdat het ook gaat om wat er als PGO wordt uitgedragen. Bij de één gaat het om 'ons huis' en bij de ander om als gastheer anderen uit te nodigen in dat huis. Tijdens de gesprekken met de gemeenteleden werd regelmatig gewezen op het feit dat vooral het Kerstspel niet zomaar elders kan plaatsvinden. De organisatoren laten echter weten dat het spel is ontstaan in de ruimte die beschikbaar was. Verandert deze locatie, dan is het tijd om het Kerstspel aan de nieuwe situatie aan te passen.

Uit de interviewronde komt duidelijk het beeld naar voren dat de PGO in organisatorisch opzicht lichter moet worden, flexibeler en dat samenwerking met andere gemeentes de richting is voor de toekomst. Meerdere keren wordt hierbij genoemd dat een gezamenlijk kerkelijk centrum een goede optie zou kunnen zijn. Bij de gemeentebijeenkomsten gaf een derde deel van de respondenten aan dat één kerkgebouw voor nu voldoende is. De iets grotere groep die hieraan twijfelt, geeft aan dat we nu weliswaar genoeg zouden hebben aan één kerkgebouw, maar dat dat niet meer zo zou zijn als de PGO weer zou groeien; de vraag daarbij is of we ons nu laten leiden door de verwachting dat het aantal leden blijft dalen. Het is denkbaar dat groepen jongeren weer naar de kerk gaan komen. En het is denkbaar dat het de PGO lukt om groepen zij-instromers te interesseren. Dat het predikantenteam nu weer op peil is, heeft een positief effect. Er kunnen ook meer diverse vormen van kerk-zijn ontstaan als er twee gebouwen zijn, vooral omdat ze beide zulke verschillende kwalificaties hebben. Deze hoopvolle gedachten over dat de neergaande trend wellicht te keren is, zijn op meerdere plekken in de gemeente te horen.

5.3. Wensen PGO m.b.t. gebruik van de gebouwen

De wensen van alle betrokkenen bij de PGO lijken redelijk eenduidig:

- Een eigen PGO-kerkgebouw. We zijn ergens van en dat mogen we ook uitstralen. Het "ons huis"-gevoel;
- Een sacrale ruimte voor de zondagse dienst en andere vieringen: het helpt om dat in een ruimte te doen waarin al een wolk van gebeden hangt en waarin de liturgische elementen zichtbaar aanwezig zijn;
- Een flexibel in te richten kerkzaal waardoor diverse vormen van vieren en andere bijeenkomsten mogelijk zijn;
- Een ruimte voor ontmoeting;
- Een flexibele schil van diverse ruimtes eromheen. Er zijn multifunctionele ruimtes nodig, van sacraal tot seculier. En zowel ruimtes voor grotere groepen als ruimtes waar je prettig één-op-één gesprekken voert;
- Een eigen plek voor jeugd- en jongeren;
- Mogelijkheid om vieringen via streaming te volgen. Een goede geluidsinstallatie;
- Kerkmuziek, in verschillende vormen;
- Een toegankelijk gebouw met toegankelijke ruimtes, zowel qua ligging als voor minder validen;
- Goede faciliteiten: garderobe, toiletten, koffie/thee, comfortabel qua warmte;
- Goede keukenfaciliteiten;
- Ruimtes die veilig zijn met voldoende vluchtwegen en bebording;
- Een laagdrempelige ruimte middenin Oegstgeest waarbij je niet direct als kerk zichtbaar hoeft te zijn (VOS) met goede faciliteiten (koffie/thee/toiletten/techniek). Er wordt nu gebruik gemaakt van het Dorpscentrum;
- Een fysieke ontmoetingsplek in het centrum van Oegstgeest, gemeenschappelijk met andere kerkelijke geloofsgemeenschappen met goede faciliteiten en de mogelijkheid van tijdelijke huisvesting van statushouders.

5.4. Voordelen en beperkingen betreffende gebruik

In deze paragraaf zetten we de voordelen en beperkingen van de Regenboogkerk naast deze van de Groene Kerk en Willibrords Erf tezamen. Hierbij gaat het alleen om het eigen gebruik van deze gebouwen, dus niet over de kosten.

Regenboogkerk	Groene Kerk en Willibrords Erf
Voordelen	Voordelen
<p>Alles onder één dak: kerkzaal + aparte ruimtes</p> <p>Multifunctionele kerkzaal waarin alle soorten van vieringen kunnen plaatsvinden door de flexibiliteit van de inrichting</p> <p>Grote open ruimte, waardoor bezoekers minder dicht op elkaar zitten en er voldoende plaats is voor wegzetten van rollators en scootmobielen</p> <p>Mogelijkheden voor een groot podium en ombouwen tot theaterzaal. Er kunnen grote bijeenkomsten plaatsvinden</p> <p>Mooie lichtinval in de kerkzaal</p> <p>Liturgisch aantrekkelijke kerk, eigentijds ingericht</p> <p>Avondmaal kan in de kring worden gevierd</p> <p>Meer ruimte in de kerkzaal om een tafeltje met materialen voor de kinderen neer te zetten</p> <p>Kerkruimte is gericht op ontmoeting. Je ziet elkaar hier ook beter</p> <p>Voldoende achterraimtes</p> <p>Eigen ruimtes voor jeugd en jongeren</p> <p>Toegankelijkheid: geen drempels</p> <p>Voldoende faciliteiten qua garderobe, toiletten, thee/koffie</p> <p>Veiligheid (brandveiligheid): 5 uitgangen in de kerkzaal</p> <p>Techniek is op orde</p> <p>Beter orgel</p> <p>Mooie buitenruimte: biedt kansen aan b.v. een gezamenlijke moestuin</p> <p>Centralere ligging</p> <p>Veel opbergruimte voor zowel archief, als podiumdelen, hout, materialen voor jeugd en jongeren</p>	<p>Fijne, sacrale sfeer in GWK. Gericht op aanbidding, op het heilige. De kerkzaal is intiem, liturgisch heel mooi</p> <p>Authentiek, mooie, oude kerk</p> <p>Historie, er wordt al eeuwen op deze plek gekerkt en begraven. Het is een gebouw met geschiedenis waar voelbaar is dat velen ons zijn voorgegaan</p> <p>WBE is comfortabel en heeft goede voorzieningen</p> <p>Koffiedrinken na de dienst in WBE is prettig: voldoende zitplaats, alle ruimte</p> <p>Techniek is op orde</p> <p>Mooie lichtinval in de kerkzaal</p> <p>Aanwezigheid van de begraafplaats is bijzonder</p> <p>Voldoende parkeergelegenheid</p> <p>Iedereen in de regio kent de Groene Kerk: hiermee is het een zichtbare plaats, vooral in combinatie met de begraafplaats</p>

Beperkingen	Beperkingen
<p>Geen lange geschiedenis</p> <p>Weinig parkeergelegenheid</p> <p>Achter in de kerk is predikant minder goed zichtbaar: deze staat gelijkvloers</p> <p>Geen goed geoutilleerde keuken</p> <p>Verstaanbaarheid buiten de ringleiding laat te wensen over</p> <p>'s Avonds ziet het er doods uit</p> <p>Achterraimtes gedateerd</p> <p>Achterraimtes weinig comfortabel qua warmte</p>	<p>Beperkt flexibel indeelbare kerkzaal, door de vaste banken en verhogingen</p> <p>Het zijn twee gescheiden gebouwen: je moet naar buiten om van de ene ruimte naar de andere te gaan</p> <p>Minder goed orgel</p> <p>'s Avonds donkere parkeerplaats</p> <p>Gevoel van onveiligheid door zowel donkerte alsook omdat het afgelegen ligt</p> <p>Minder makkelijk toegankelijk door steile oprit en diverse drempels</p> <p>Weinig ruimte in de kerkzaal voor het wegzetten van rollators en scootmobielen</p> <p>Veiligheid: er zijn drie uitgangen en het is smal met allerlei op- en afstapjes</p> <p>Tafel (en het koor) is niet vanuit overal in de kerk (zijbeuken, achterin) voldoende zichtbaar</p> <p>Geen goede faciliteiten (toiletten/koffie-thee) in de kerkzaal. Hiervoor moet je naar WBE</p> <p>De kerkzaal wordt ervaren als kleiner: mensen zitten dichter op elkaar. Het voelt als vol</p> <p>Geen goed geoutilleerde keuken in WBE wat betreft het ter plekke kunnen bereiden van maaltijden</p> <p>Ruimtes in WBE iets beperkter in aantal.</p> <p>Overdag zijn GWK en WBE niet altijd beschikbaar i.v.m. mogelijke verhuur voor een uitvaart. Deze dienstverlening beperkt het eigen gebruik</p> <p>Geen eigen plek voor kinderen en jongeren</p> <p>Door het koffiedrinken in WBE vertrekken meer mensen direct na de dienst</p>
<p>Zowel genoemd als voordeel en als nadeel, m.a.w. hierover wordt verschillend gedacht</p>	<p>Zowel genoemd als voordeel en als nadeel, m.a.w. hierover wordt verschillend gedacht</p>

<p>Verwarming kerkzaal: wordt zowel als goed ervaren als dat het juist te veel tocht</p> <p>Akoestiek: zowel goede akoestiek om te zingen, als minder goede akoestiek om met elkaar in gesprek te zijn zeker in groepen</p> <p>Koffiedrinken in de kerk: zowel prettig omdat het in dezelfde ruimte is waardoor laagdrempeliger als onprettig opgepropt in een hoekje met weinig zitplaats en de dienst en het koffiedrinken lopen te veel in elkaar over</p>	<p>Ligging: wordt zowel ervaren als excentrisch/buiten het dorp als prima bereikbaar, immers Oegstgeest is maar klein</p>
---	---

De twee kerkgebouwen zijn heel verschillend en vullen elkaar daardoor mooi aan. De huidige situatie is ideaal voor de diversiteit aan vieringen en activiteiten. Daarnaast zijn de Groene Kerk en Willibrords Erf zeer geschikt voor extern gebruik rondom belangrijke levensmomenten (begravenissen, trouwerijen). In eerdere beleidsplannen/jaarverslagen werd daarom ook ingezet op de GWK/WBE als een plek voor rouw/trouw/bijzondere vieringen en de RBK als het clubhuis van de PGO waar alle andere activiteiten kunnen plaatsvinden. Een beslissing over de huidige gebouwen wordt lastig gevonden juist omdat ze niet vergelijkbaar zijn.

De Regenboogkerk heeft, gezien vanuit het eigen gebruik, meer voordelen dan de Groene Kerk/Willibrords Erf. Door de grotere en multifunctionele kerkzaal en iets meer aparte ruimtes, zijn vrijwel alle activiteiten daar mogelijk. Uitzonderingen hierop zijn de Dagwacht en Op adem komen. Deze activiteiten zijn verbonden met het sacrale en eeuwenoude karakter van de GWK. Bovendien is de RBK te groot voor de kleinere groep die hieraan meedoet. Ook de bijzondere vieringen worden anders beleefd in de GWK dan in de RBK. Daarnaast is er in de GWK/WBE te weinig plaats voor alles wat nu in PGO-verband plaatsvindt, vooral door de beperkingen overdag i.v.m. uitvaarten. In de situatie dat de RBK buiten dienst gesteld wordt, zal meer gebruik moeten worden gemaakt van ruimtes in b.v. het Dorpscentrum. Als het gaat over diversiteit in de vieringen moet creatief worden nagedacht over de mogelijkheden van het anders gebruiken van de kerkzaal. Een activiteit als het Kerstspel zal, als de Regenboogkerk niet meer beschikbaar zou zijn, niet meer in de huidige vorm kunnen worden uitgevoerd. En er moet worden nagedacht over een eigen plaats voor jeugd en jongeren. Qua zichtbaarheid in de samenleving, heeft de Groene Kerk een sterke voorkeur. Iedereen in de omgeving kent de Groene Kerk, de lange historie. En de combinatie met de begraafplaats maakt dat dit een plek is waar velen naar toe gaan.

Voor het extern gebruik is duidelijk dat de GWK en WBE een duidelijk voordeel hebben boven de RBK, namelijk vanwege de rouw- en trouwbijeenkomsten. Een belangrijke vraag die hierbij opkomt is in hoeverre deze activiteiten passen bij wie en wat de PGO wil zijn. Het aanwezig zijn bij levensveranderende momenten, lijkt goed te passen bij waar de PGO voor staat: "bezieling delen". Tegelijkertijd kan het ook beschouwd worden als een commerciële dienstverlening die niet zo past bij de PGO. Het is goed te beseffen dat er binnen de gemeente heel uiteenlopend gedacht wordt over welk gebouw de voorkeur zou hebben om de enige kerk van de PGO te zijn.

5.5. Vrijwilligers

De PGO draait grotendeels op vrijwilligers; vrijwilligers organiseren het grootste deel van de activiteiten binnen de PGO en faciliteren huurders in hun activiteiten binnen GWK, WBE en RBK. In onze gesprekken met gemeenteleden is meer dan eens gewezen op het afnemende aanbod van vrijwilligers. Veel van onze gesprekspartners hebben deze omstandigheden als punt van grote zorg aangemerkt, die overigens aansluiten op de landelijke waarnemingen (zie § 3.2.).

Hoe omvangrijker het vastgoedbezit van de PGO en hoe meer activiteiten en verhuur van zaalruimtes, des te meer vrijwilligers zijn er nodig om een en ander mogelijk te maken. Zo berust de verantwoordelijkheid voor het technisch gebouwbeheer bij vrijwilligers. Daarvoor is specifieke expertise nodig waarbij de vraag is of die altijd binnen de PGO-gemeenschap – voor een langere tijd - beschikbaar is. Ook bij bijvoorbeeld uitvaartdiensten en huwelijken zorgen vrijwilligers voor een goede inrichting van de ruimtes in de GWK en WBE. Daarnaast zorgen

zij voor voorbereiding en uitserveren van consumpties. Ook het verhuren van ruimtes aan externen of dit nu voor langere duur is (zoals aan de Zevendedagsadventisten) of incidenteel, doet een beroep op vrijwilligers vooral in de avonden en de weekenden. De afhankelijkheid van steeds minder vrijwilligers maakt de PGO kwetsbaar, zo is de teneur van de verschillende gesprekken op dit punt.

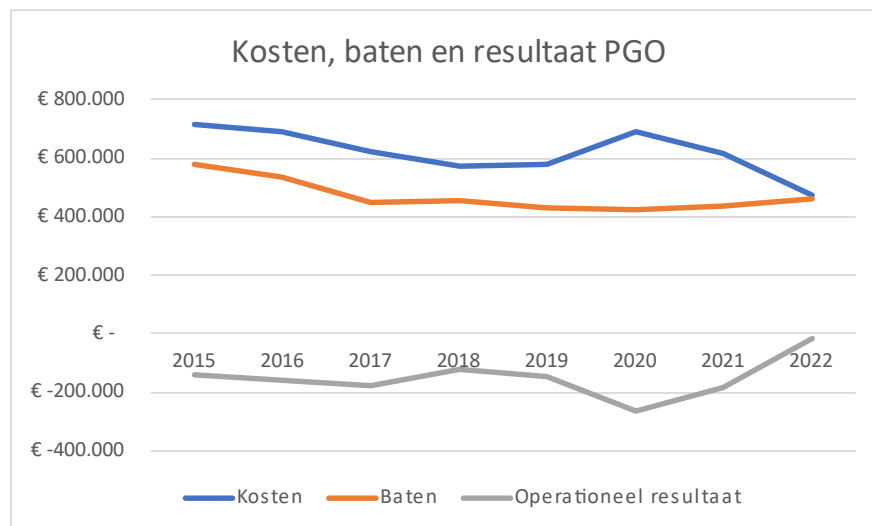
Hoofdstuk 6 De financiële ontwikkeling van de PGO en haar vastgoed

6.1. Algemene financiële situatie PGO

Kosten, baten en resultaat

In afbeelding 6.1. is te zien dat de kosten van de PGO al jarenlang hoger zijn dan de opbrengsten ¹⁵. Over de laatste 7 jaar is er een gemiddeld negatief operationeel resultaat van € 150.000. In 2022 komen de lijnen (kosten en baten) voor het eerst bij elkaar. Er zijn diverse redenen waarom in 2022 minder kosten zijn gemaakt. Dit is echter geen blijvend beeld.

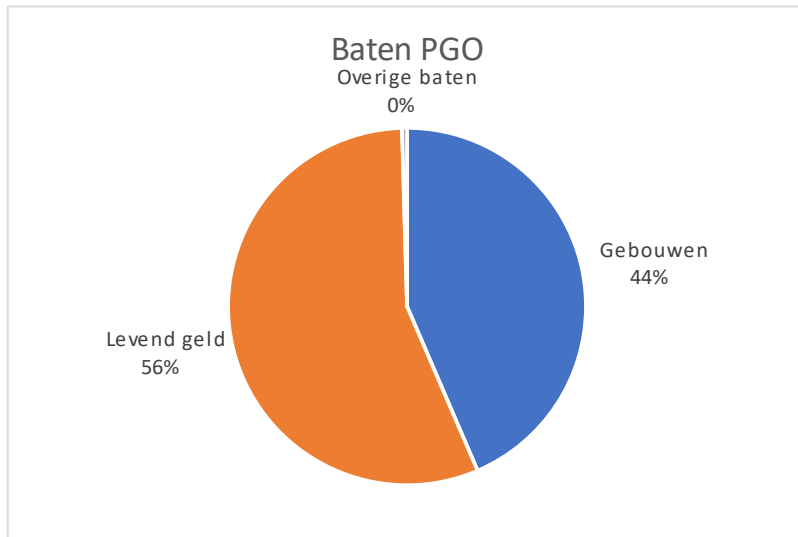
De post incidentele baten wordt in de financiële analyse buiten beschouwing gelaten. Deze baten dragen eraan bij dat het negatief totaalresultaat van de verschillende verslagjaren worden gedempt. Het gaat hier om baten als gevolg van herwaardering van gebouwen (in het kader van de WOZ), baten uit legaten, erfstellingen en in 2019 b.v. de verkoop van een deel van de grond van Sonnewende. Deze baten fluctueren jaarlijks behoorlijk. Bovendien is de herwaardering van gebouwen slechts een winst op papier, omdat deze pas gerealiseerd zou worden bij verkoop. Er wordt in de analyse daarom alleen gekeken naar het operationeel resultaat.

Afbeelding 6.1. Kosten, baten en operationeel resultaat PGO, 2015-2022

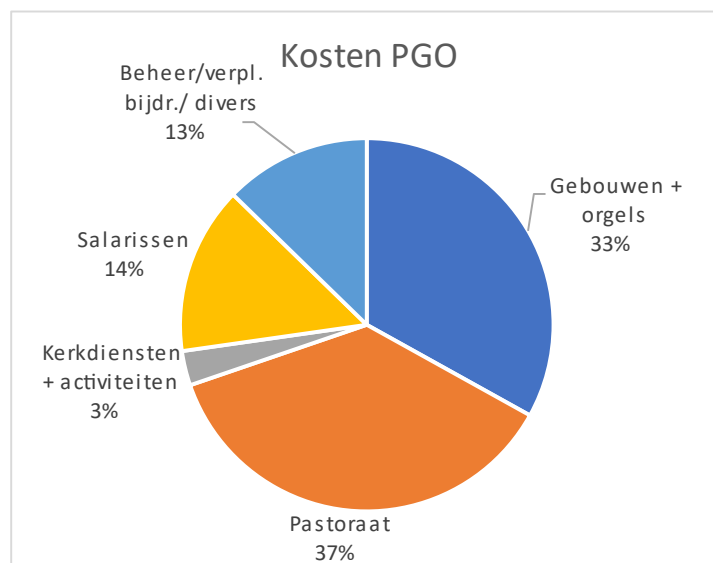
De belangrijkste baten (afbeelding 6.2.) zijn het levend geld, oftewel het geld dat de leden betalen via de kerkbalans, het 2e geefmoment in het najaar plus de collecte voor de kerk én de opbrengst gebouwen, dit betreft de verhuur voor begrafenissen, trouwerijen, overige verhuur en bijbehorende buffetten.

¹⁵ Jaarverslagen PGO

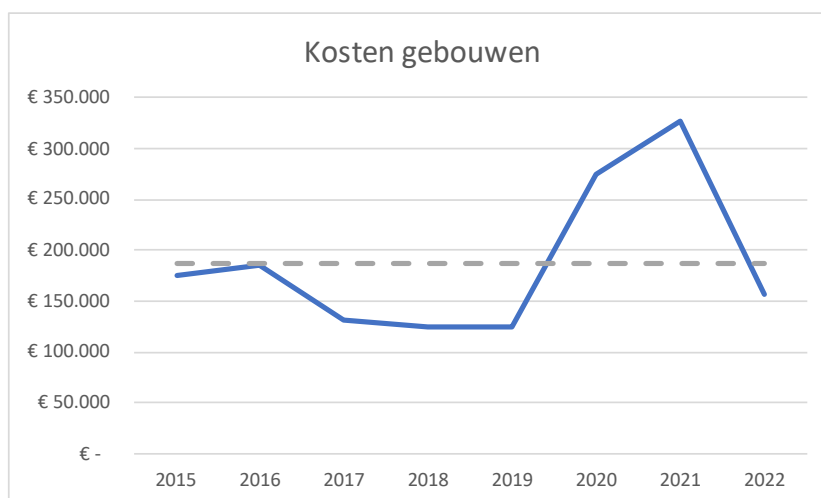
Afbeelding 6.2. Baten PGO, cijfers 2022, onderverdeeld naar herkomst, in percentages

De grootste kostenposten zijn de kosten voor het pastoraat (predikanten) en de kosten van de gebouwen; samen 70% van het totaal (Afbeelding 6.3.). De kosten die worden besteed aan de kerkdiensten en alle andere PGO-activiteiten (de kernactiviteiten) bedragen 3% van de totale kosten. Voor wat betreft de kosten ligt voor de Denktank toekomst gebouwen de focus op de kosten van de gebouwen.

Afbeelding 6.3. Kosten PGO, cijfers 2022, onderverdeeld naar kostenposten, in percentages

De gemiddelde kosten voor de gebouwen van de PGO bedroegen in de afgelopen jaren iets minder dan € 200.000 per jaar. De gebouwkosten fluctueren jaarlijks sterk (Afbeelding 6.4). Dit komt omdat in sommige jaren, naast het klein onderhoud ook groot onderhoud en investeringen zijn gedaan.

Afbeelding 6.4. Kosten gebouwen (inclusief orgels), 2015-2022

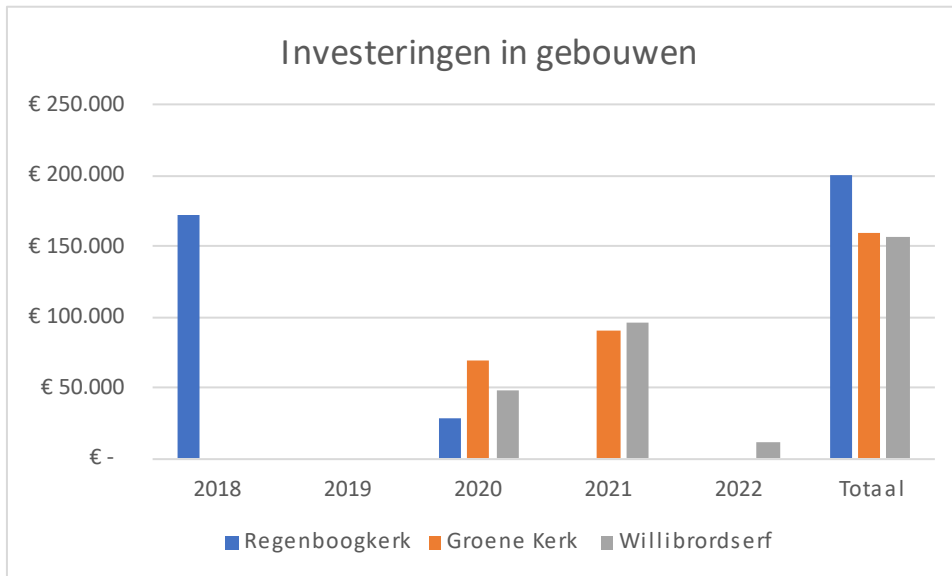
In de gesprekken met gemeentelieden bleek vooral over de investeringen enige onduidelijkheid te bestaan. Door de recente vernieuwingen bij de Groene Kerk en Willibrords Erf wordt kennelijk de suggestie gewekt dat er op voorhand al een keuze voor de gebouwen zou zijn gemaakt. Deze conclusie is echter niet juist. Deze investeringen zijn de uitvoering van wat er in het beleidsplan 2016-2020 was opgenomen. Het nu (nog) niet investeren in de Regenboogkerk is wel een bewuste beleidskeuze geweest. Gezien de kosten die daarmee gepaard gaan, wil de Kerkenraad graag eerst de discussie voeren over het gebouwgebruik en beheer in de toekomst. Voor nadere uitleg zie bijlage 5.

Sinds 2018 zijn onderstaande investeringen in de drie gebouwen gedaan:

- Regenboogkerk: herinrichten buitenruimte (2018)¹⁶, streamingsmogelijkheden + gordijnen (2020).
- Groene Kerk: vloerverwarming, streamingsmogelijkheden, banken, stoelen, verlichting (2020/2021).
- Willibrords Erf: uitbouw voorzijde, terrasoverkapping, verbetering keuken, vloerverwarming, zonnepanelen, inrichting gebouw (2020/2021), extra opslagruimte (2022)
- Hiernaast is er in 2020 en 2021 ook groot onderhoud verricht aan voornamelijk de Groene Kerk: voeg- en stucwerk, restauratie klokkentoren en tegels) à € 80.000.

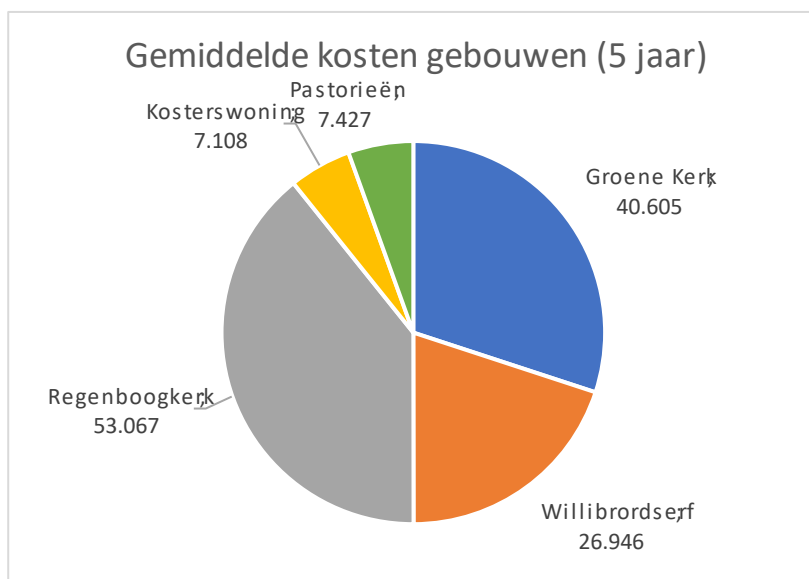
Afbeelding 6.5 laat de investeringen in de drie gebouwen zien uitgedrukt in euro's.

¹⁶ In de jaarrekening is deze investering gesaldeerd met de opbrengst van verkoop van Sonnewende. Dat is de reden dat dit bedrag niet terug te vinden is in de kosten van betreffend boekjaar.

Afbeelding 6.5. Investeringen in RBK, GWK en WBE, 2018 – 2022, in euro's

In afbeelding 6.6. wordt getoond wat per gebouw de gemiddelde kosten zijn geweest over de afgelopen vijf jaar, exclusief investeringskosten, inclusief de kosten voor groot onderhoud. Bijlage 6 bevat een uitgebreider overzicht van de kosten en opbrengsten van de verschillende PGO-gebouwen over de afgelopen vijf jaar.

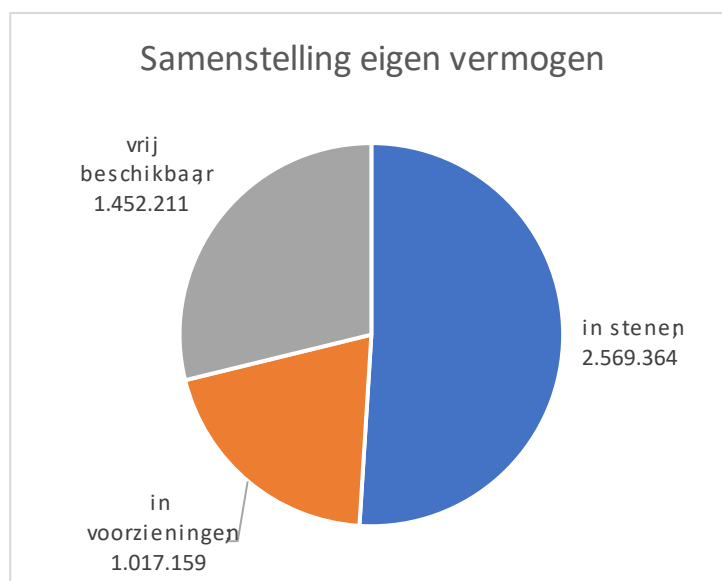
Afbeelding 6.6. Gemiddelde jaarlijkse kosten gebouwen excl. investeringen, 2018-2022

Eigen vermogen

Bij een negatief financieel resultaat wordt dit tekort ten laste gebracht van de reserves: het zogenaamde eigen vermogen. De PGO beschikt over een relatief hoog eigen vermogen, dat de laatste jaren redelijk op peil is

gebleven.¹⁷ Dit eigen vermogen zorgt ervoor dat de PGO, ondanks jarenlange rode cijfers, nog kan voortbestaan.

Het totaal eigen vermogen van de PGO bedroeg eind 2022 € 5 mln. Hiervan zit ruim 50% vast in stenen (de pastorieën, kosterswoning, Dorpscentrum en de grond van de nieuwe begraafplaats). Dit is vermogen dat niet beschikbaar is, tenzij een gebouw wordt verkocht. Daarnaast is er ultimo 2022 € 1 mln. geormerkt geld, dat wil zeggen dat dit vast zit in voorzieningen zoals pastoraat, onderhoud orgels en gebouwen en Steunfonds 1995 (Afbeelding 6.7.). Per saldo is er per peildatum 31 december 2022 een vrij beschikbaar vermogen van € 1,5 mln. Als het jaarlijkse verlies tien jaar lang 150.000 euro zou blijven, dan is het vrij beschikbare eigen vermogen over tien jaar op.

Afbeelding 6.7. Samenstelling eigen vermogen PGO, stand ultimo 2022

6.2. Ontwikkelingen toekomstige kosten

Kosten gebouwen

In de vorige paragraaf is gekeken naar de gemiddelde kosten van de gebouwen in de afgelopen jaren. Deze kosten blijken echter geen goede voorspeller voor de toekomst. Hiervoor zijn diverse redenen:

Meerjaren Onderhoudsplannen

In 2021 zijn voor de kerkgebouwen, de kosterswoning en Willibrords Erf zogenaamde Meerjaren Onderhoudsplannen (MJOP's) gemaakt voor een periode van 25 jaar (tot 2046)¹⁸. Dit gaat alleen over de gebouwen, exclusief de kosten van de orgels. Door over een langere tijd te plannen, zijn ook de vervangingskosten van installaties en groot onderhoud hierin opgenomen. Er is gerekend met 3% kostenverhoging per jaar. Niet voorzien was echter de enorme inflatie en flinke stijging van de materiaalkosten van de afgelopen periode. Dit is niet in de cijfers meegenomen.

¹⁷ Het vermogen is de laatste jaren voornamelijk op peil gebleven door de jaarlijkse herwaardering (hogere WOZ-waarde) van de gebouwen. Daarnaast is in 2017 de waarde van Sonnewende op de balans verhoogd vooruitlopend op de verkoop die uiteindelijk in 2020 plaatsvond. Een extra toevoeging aan het vermogen in 2019 was de verkoop van een deel van de grond van Sonnewende. Ook zorgde een grote erfstelling in 2017 voor een vergroting van het eigen vermogen. In de laatste 10 jaar schommelde het eigen vermogen tussen 4,3 en 5,3 mln.

¹⁸ Meerjaren Onderhoudsplannen GWK (21060.1), WBE (21030.2), Kosterswoning (21060.3) RBK (21060.4)

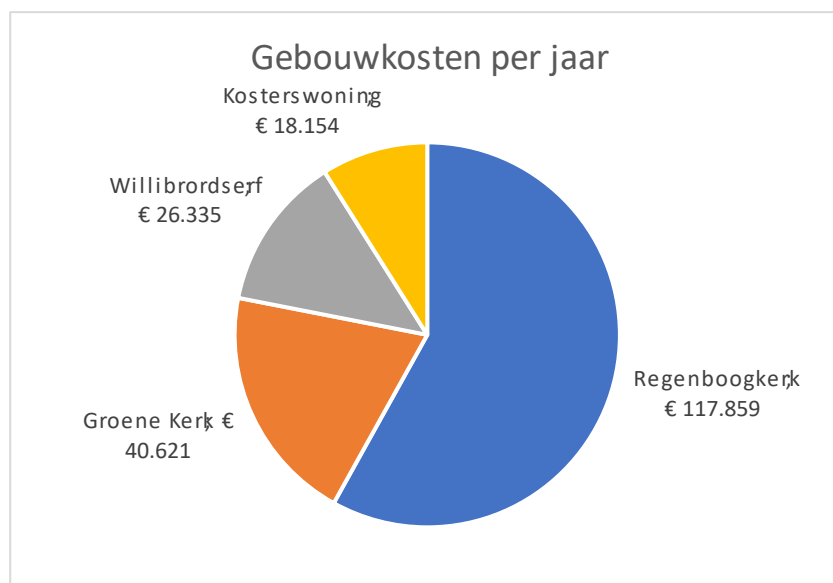
Kosten gebouwen op basis van Meerjaren Onderhoudsplannen

	Meerjarenonderhoudsplannen	
	Kosten 25 jaar	Kosten per jaar
Regenboogkerk	€ 2.946.465	€ 117.859
Groene Kerk	€ 1.015.532	€ 40.621
Willibrordserf	€ 658.373	€ 26.335
Kosterswoning	€ 453.859	€ 18.154
Totaal	€ 5.074.229	€ 202.969

Afbeelding 6.8. Kosten gebouwen op basis van de Meerjaren Onderhoudsplannen voor de komende 25 jaar, 2022-2046

De gebouwkosten voor deze vier gebouwen bedragen voor een periode van 25 jaar tezamen ruim € 5 mln. Jaarlijks betekent dit € 200.000 aan gebouwkosten. Hierbij zijn de kosten van energie en orgels en de kosten van de pastorieën nog niet inbegrepen.

Vooraf de kosten van de Regenboogkerk stijgen enorm. Van gemiddeld een ruime € 50.000 naar bijna € 120.000 jaarlijks (€ 3 mln. in 25 jaar). Daarentegen blijven de kosten van de Groene Kerk en Willibrords Erf ongeveer even groot als de afgelopen jaren.

Afbeelding 6.9. Kosten gebouwen per jaar volgens Meerjaren Onderhoudsplannen

Na het gereedkomen van de MJOP's is besloten om voor de Regenboogkerk te wachten met het uitvoeren van het onderhoud volgens dit plan totdat er een keuze is gemaakt over de toekomst van de gebouwen. Het is tevens de reden dat de Denktank toekomst gebouwen is ingesteld.

Dak en cv Regenboogkerk

Al jarenlang is duidelijk dat het dak van de RBK moet worden vervangen. Hiervoor was ook al een kleine voorziening opgebouwd. Het dak begint een steeds urgenter probleem te worden; bij elke storm waaien er pannen af. Dezelfde pannen zijn niet meer verkrijgbaar; er is een beperkte voorraad dakpannen van het type dat nu op het dak ligt. Daarnaast is de cv-installatie sterk verouderd en aan vervanging toe. Vooral de techniek

die de cv aanstuurt bevat onderdelen die niet meer te verkrijgen zijn en er zijn nog weinig installatietechnici die de verantwoordelijkheid voor reparatie op zich willen nemen. In het MJOP voor de Regenboogkerk is de vervanging van dak en cv in delen in de plannen meegenomen. Daarvoor is gekozen omdat hierdoor de jaarlijkse uitgaven beheersbaar blijven.

Indien ervoor wordt gekozen om het dak en de cv in één keer te vervangen, dan kost dit volgens het MJOP van de RBK € 965.000. Hiermee daalt vervolgens het jaarlijks onderhoudsbedrag van de RBK tot ongeveer € 80.000 per jaar in plaats van € 120.000. Dit is nog steeds fors meer dan de gemiddeld € 53.000 die de afgelopen jaren is uitgegeven aan de Regenboogkerk.

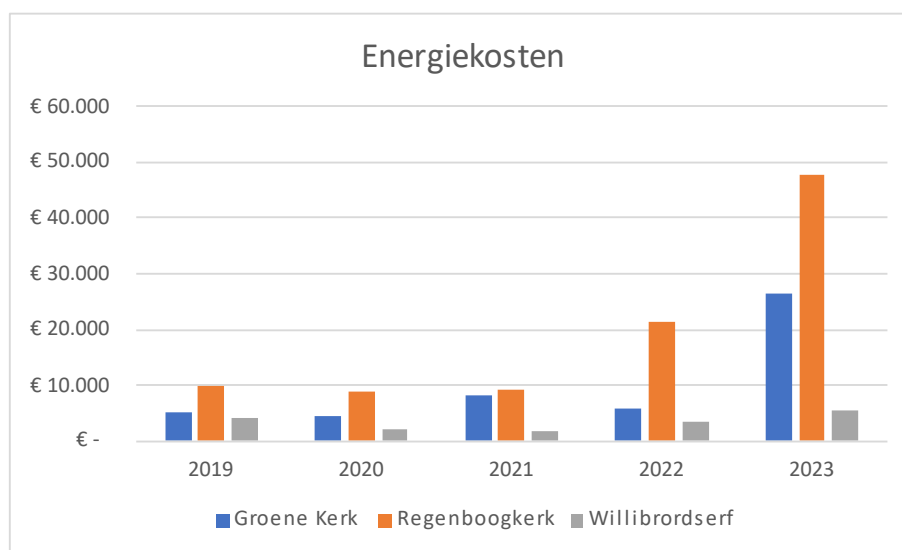

Energiekosten kerkgebouwen

Ook de PGO heeft te maken met een flinke stijging van de energiekosten. Dit heeft vooral vanaf 2023 fors effect omdat vanaf dit jaar nieuwe termijnbedragen zijn berekend ¹⁹.

In 2022 waren de kosten voor energie en water voor GWK, RBK en WBE tezamen €30.000,-.

In 2023 worden de totale kosten meer dan verdubbeld tot €80.000,- waarvan €48.000 voor rekening van de RBK. Dit is op basis van het huidig gebruik (alle zaterdagen verhuur + alleen in zomerperiode eigen gebruik op zondag). Energietarieven zijn veranderlijk; we kunnen niet weten hoe de tarieven zich zullen ontwikkelen.

Afbeelding 6.10. Ontwikkeling energiekosten per gebouw, 2019-2023

Duurzaamheid

Door de hogere kosten van energie wordt duurzaamheid een steeds belangrijker thema. Kijkend naar de beide kerkgebouwen is hierover het volgende te melden ²⁰:

Groene- of Willibrords Kerk

- Is energie-neutraal door plaatsing van zonnepanelen op Willibrords Erf.

¹⁹ Energie termijnbedragen 2023 voor beide kerkgebouwen en WBE

²⁰ Op basis van informatie vanuit het College van Kerkrentmeesters van de PGO

- Volgens de monumentenwacht is de GWK volledig duurzaam te maken door m.n. de volgende aanpassingen: aardwarmte, soort 'schapenwolletjes' onder het dak en dubbele beglazing op de plekken waar dat niet zo is. Totale investeringskosten hiervoor bedragen € 155.000. Het CvK heeft hiertoe een voorstel ingediend bij de kerkenraad. Besloten is om eerst de gebouwendiscussie af te wachten. Door dit uitstel kan geen gebruik meer worden gemaakt van de zogenaamde DUMAVA-regeling (nog eenmalig in september 2023).

Regenboogkerk

- Vrijwel niet geïsoleerd: verlies van warmte via dak, gevel en vloer.
- Onderzoek²¹ wijst uit dat isoleren van dak, gevel en beglazing deels mogelijk is. Isolatie van de vloer is niet mogelijk dan wel zeer duur. Door de grote kostenpost is het advies om vooral in te zetten op dakisolatie in combinatie met vloerverwarming en hierbij de kerkzaal qua warmte los te koppelen van de achterruimtes. Investeringskosten worden pas over 50-100 jaar terugverdiend.
- Daarnaast is het plaatsen van PV-panelen (zonnepanelen) aanbevolen. Deze worden binnen 8 jaar terugverdiend.
- Investeringskosten in verduurzamen: € 600.000. Dit is exclusief het aanleggen van vloerverwarming. Hiervoor is in het rapport geen bedrag opgenomen.

Orgels

In de Meerjaren Onderhoudsplannen zijn de kosten van de orgels niet meegenomen. In 2016 zijn op basis van uitgebreid onderzoek door de toenmalige Instrumentencommissie door enkele orgelbouwers offertes uitgebracht over de status en de toekomst van de drie orgels. De stand van zaken voor de twee hoofdorgels in beide kerken is als volgt.

Groene- of Willibrords Kerk

- Dit orgel heeft diverse monumentale pijpen waarvan een deel gecorrodeerd is. Er is nog geen beproefd procedé om deze te kunnen herstellen. Indien dit in de toekomst wel beschikbaar is, kan ervoor worden gekozen deze pijpen te herstellen. Dit zal waarschijnlijk vrij kostbaar zijn.
- Er is gekozen voor het (tijdelijk) vervangen van de gecorrodeerde pijpen door nieuwe registers. Hierdoor is het orgel weer volledig bespeelbaar. De monumentale gecorrodeerde pijpen worden momenteel in een passende opslagruimte bewaard.
- In de zomer van 2023 is een grote schoonmaakbeurt uitgevoerd in het orgel. Kosten: € 30.000.

Regenboogkerk

- Orgel is op dit moment goed bespeelbaar, maar is kwetsbaar.
- Het grootste probleem betreft de zogenaamde windlades. Deze worden nu met duct tape bij elkaar gehouden. Dit is voor een paar jaar afdoende, maar geen oplossing voor de lange termijn.
- Het vervangen van de windlades kost volgens het onderzoek uit 2016 en gerekend met de kosten van inflatie over de afgelopen jaren zo'n € 250.000.

Kosten Pastoraat

De andere grote kostenpost (naast de kosten van de gebouwen) is die van het pastoraat, oftewel de kosten van onze predikanten. Over 15 jaar met een sterk dalend ledenaantal, lijkt het reëel te veronderstellen dat de PGO dan nog één predikant heeft of twee predikanten die gezamenlijk voor 1,0 fte in dienst zijn. De kosten voor pastoraat zullen daarmee op termijn naar beneden gaan. Bij de keuze voor één predikant, is ook een pastorie minder nodig.

²¹ Smart Energy Scan Regenboogkerk, oktober 2021

6.3. Ontwikkelingen toekomstige baten

Er zijn twee belangrijke inkomstenbronnen: het levend geld en de opbrengsten van de gebouwen.

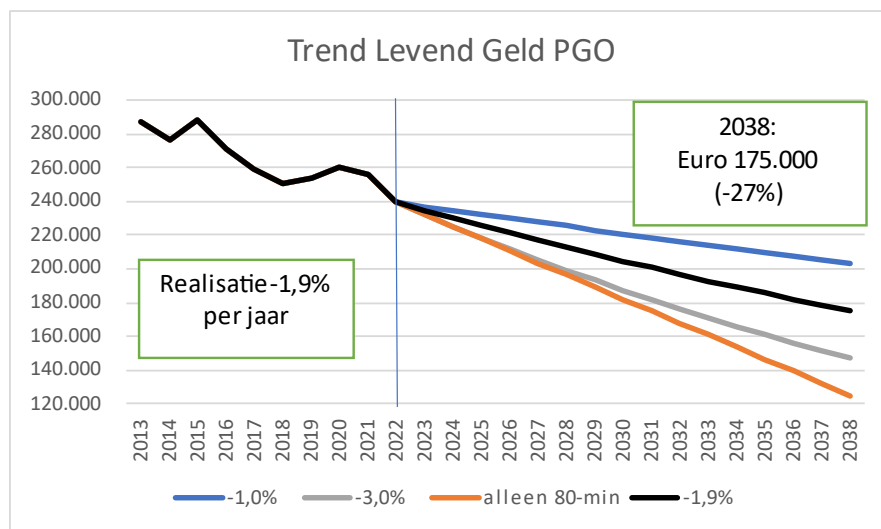
Levend geld

Het levend geld is nu nog de belangrijkste bron van bestaan van de PGO: in 2022 vormde het 56% van de totale inkomsten. In totaal werd er in 2022 (incl. collecten en giften) zo'n € 257.000 opgehaald, een daling van 4% t.o.v. 2021. Gemiddeld over de afgelopen 9 jaar is er een daling van een kleine 2% jaarlijks. Zetten we deze daling af tegen de veel sterkere daling van het aantal leden dat financieel bijdraagt aan de PGO van 5,4% (zie paragraaf 3.2.), dan betekent het dat de huidige leden in omvang meer zijn gaan bijdragen via de kerkbalans en de solidariteitskas.

De bijdragen via de giften en collecten zijn over de afgelopen jaren redelijk constant en bedragen gemiddeld € 15.000 per jaar. Omdat deze opbrengsten niet zijn toe te rekenen naar leeftijdsgroepen, is er voor de trends gerekend met het levend geld dat vanuit de Kerkbalans en het 2^e geefmoment (solidariteitskas) wordt opgehaald.

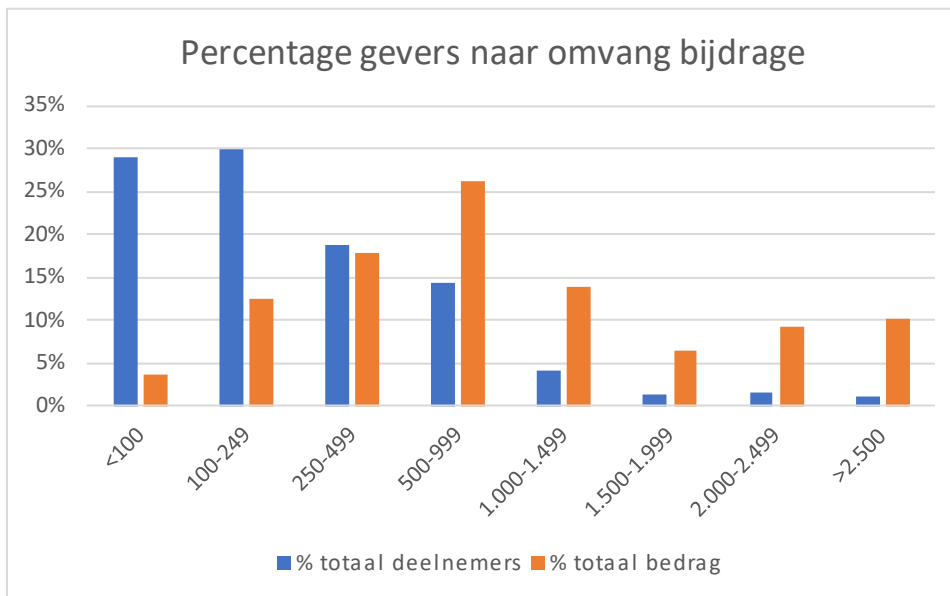
Met een extrapolatie van 1,9% jaarlijks is er over 15 jaar sprake van een daling van de inkomsten met 27%, tot ongeveer €175.000. Maar het is reëler om te veronderstellen dat deze daling nog groter zal zijn. De reden is dat het vooral de ouderen zijn die financieel bijdragen: 80% is 60plus.

Over 15 jaar is het aannemelijk dat de huidige 80-plussers niet meer financieel zullen bijdragen. Als we daar in de berekening vanuit gaan en de 80-minners met het gemiddelde van 1,9% blijven dalen, dan is de trend een totale daling van 48% van de inkomsten. Er blijft dan nog €120.000 aan inkomsten over. Inclusief giften en collecten komt het totaal levend geld over 15 jaar in dit scenario uit op €135.000; tegenover €257.000 in 2022. Het is goed te realiseren dat ook dit bedrag overwegend wordt opgebracht door de dan nieuwe 85-plussers!

Afbeelding 6.11. Trend levend geld (exclusief giften en collecten) 2013 - 2038

Daarnaast speelt een rol dat een groot deel van de bijdragen beperkt van omvang is. 60% van de gevers betaalt een bedrag lager dan €250. 20% van de gevers zorgt voor 65% van de inkomsten levend geld. Onder deze 20% is opnieuw het aandeel ouderen oververtegenwoordigd.

Afbeelding 6.12. Percentage gevers per grootteklasse kerkbalans 2022

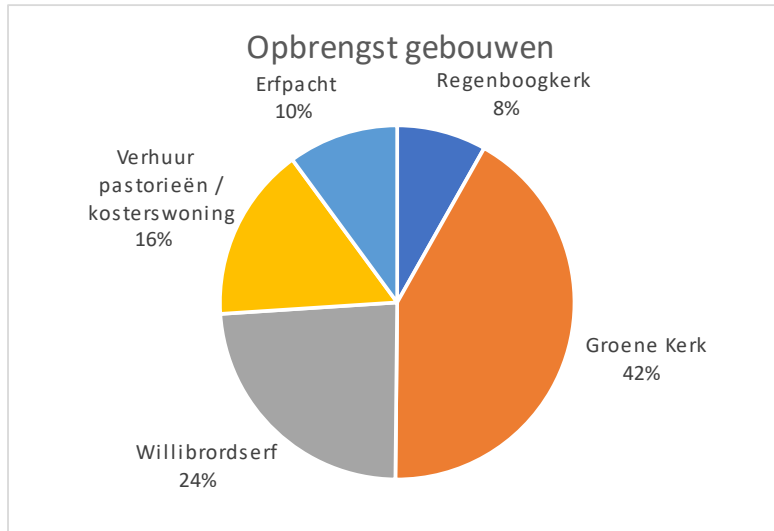
Opbrengsten gebouwen

Bij een dalende trend van het levend geld, worden de inkomsten uit de gebouwen steeds belangrijker. Voor een deel (25%) zijn deze inkomsten min of meer vast; dit betreft de verhuur van de twee pastorieën en de kosterswoning, en de erfpacht die wordt ontvangen van Stichting Dorpscentrum en Stichting Begraafplaats. Het grootste deel van de inkomsten van de gebouwen wordt echter gegenereerd door de verhuur en diensten in de Groene Kerk en Willibrords Erf en - voor een veel kleiner deel - door verhuur van de Regenboogkerk.

Vanaf 2022 zijn de opbrengsten van GWK/WBE weer ongeveer in lijn met 2018. In de afgelopen jaren is er vooral door corona een daling geweest in het aantal begrafenissen en trouwerijen. In 2022 waren er 79 begrafenissen en twee huwelijken met bijbehorende buffetten. Hier zijn steeds vaker in omvang grotere en duurere evenementen bij. De redelijke verwachting is dat voor de komende jaren de opbrengsten verder zullen stijgen. Zo zijn er in 2023 al veel begrafenissen geweest en staan de nodige trouwerijen geboekt. De hernieuwde faciliteiten in de Groene Kerk en Willibrords Erf maken dat vaker gekozen wordt over deze locaties. Een beperking voor groei kan de beschikbaarheid van het aantal vrijwilligers zijn.

De Regenboogkerk heeft de Zevendedagsadventisten als vaste huurder. Daarnaast wordt deze kerk incidenteel verhuurd voor concerten en scholenbijeenkomsten. Omdat er in Oegstgeest veel mogelijkheden zijn tot het huren van een zaaltje (o.a. Dorpscentrum Oegstgeest) of het geven van een concert (Cultuurhuis de Paulus), zijn er niet direct veel mogelijkheden voor het vaker verhuren van de Regenboogkerk zonder hierin veel tijd en energie te stoppen. Daarnaast is het goed te melden dat het contract met de Zevendedagsadventisten in de zomer 2023 op hun verzoek is beperkt tot alleen de zaterdagochtend.

Het bedrag aan opbrengsten van de gebouwen bedroeg in 2022 € 200.000. In Afbeelding 6.13 is aangegeven in welke verhouding de verschillende gebouwen deze inkomsten genereren. Voor het eerst sinds vijf jaar zijn deze opbrengsten weer hoger dan het gemiddelde van € 160.000.

Afbeelding 6.13. Opbrengst per gebouw 2022, in procenten van de totale opbrengst van de gebouwen

6.4. Resumerend: kosten en opbrengsten PGO

Vastgoed

Voor de pastorieën en de kosterswoning geldt dat gemiddeld genomen de kosten en de opbrengsten aan elkaar gelijk zijn. Het belangrijkste vastgoed om te beoordelen zijn de kerkgebouwen en Willibrords erf. Omdat de Groene Kerk en Willibrords Erf bij elkaar horen en samen vergelijkbaar zijn met de gebruiksmogelijkheden van de Regenboogkerk, worden ze hier samen genomen.

Groene Kerk + Willibrords Erf	Regenboogkerk
Jaarlijkse onderhoud- en energiekosten € 100.000. Is gelijk aan de gemiddelde kosten van de afgelopen jaren	Jaarlijkse onderhoud- en energiekosten € 165.000. Dit is fors hoger dan de gemiddelde kosten van de afgelopen jaren
Energie-neutraal door zonnepanelen op WBE. Kan volledig duurzaam worden gemaakt door een investering van € 155.000	Niet duurzaam. Mogelijkheden tot verbetering kosten €600.000 excl. vloerverwarming
Geen grote investeringen nodig	Dak en cv moeten dringend worden vervangen. Investering hiervoor is € 965.000. Dit bedrag is opgenomen in de toekomstige onderhoudskosten (MJOP). Bij in 1x investeren plus toepassen duurzaamheidsverbeteringen (samen € 1.565.000) worden de jaarlijkse onderhouds- en energiekosten € 105.000, nog steeds fors meer dan in de afgelopen jaren
Door status rijksmonument subsidiemogelijkheden ²²	Geen mogelijkheden tot subsidie
Orgel goed bespeelbaar. Schoonmaakbeurt à € 30.000 is uitgevoerd in zomer 2023. Op termijn nieuwe investeringen nodig	Orgel goed bespeelbaar maar kwetsbaar. Voor gebruik orgel op langere termijn investering van €250.000 nodig

²² SIM subsidie is verstrekt voor periode van zes jaar: 2023-2028 à € 90.000 ten behoeve van onderhoud GWK. Daarnaast zijn er mogelijkheden voor het aftrekken van BTW op gemaakte kosten voor WBE omdat hier diensten worden geleverd (72% van de BTW op investeringen, 100% BTW op buffetten en 20% op BTW van kantoorkosten).

Jaarlijkse opbrengst €135.000. Naar verwachting is verhoging hiervan mogelijk	Jaarlijkse opbrengst €17.000. Kost waarschijnlijk veel inspanning om dit enigszins te verhogen
---	--

Kosten, baten en resultaat

Kosten

- De kosten van de gebouwen worden alleen maar hoger. De grootste stijging is te zien bij de Regenboogkerk.
- De kosten van het pastoraat kunnen op termijn lager worden, omdat door de dalende ledentrend uiteindelijk minder predikantsuren nodig zijn.
- Andere personele kosten: hierin is in de afgelopen jaren al toegewerkt naar een lagere omvang van betaalde medewerkers.

Baten

- Het is onontkoombaar dat de inkomsten van levend geld blijven afnemen. In het ergste geval tot bijna een halvering over 15 jaar.
- Er zijn in potentie mogelijkheden tot het verhogen van de opbrengsten door de verhuur en de dienstverlening van vooral de Groene Kerk en het Willibrords Erf, maar daarvoor is extra inzet van vrijwilligers nodig,

Hoofdstuk 7. Enkele vanuit de gemeente voorgestelde oplossingsrichtingen

Vóór wordt overgegaan naar de scenario's in hoofdstuk 8 is het volgende nog van belang. In de vele gesprekken die de Denktank heeft gevoerd en in enkele schriftelijke bijdragen die de Denktank heeft ontvangen, zijn suggesties gedaan om rekening mee te houden in de scenario's. Het ging enerzijds om voorgestelde koerswijzigingen die de PGO zou moeten inzetten. Denk daarbij aan verwerving van extra inkomsten uit zoals verhuur en ledenbijdragen, samenwerking met andere kerkgenootschappen en uitbesteding van bepaalde activiteiten. Ook zijn er bijdragen geweest die enige relativering aanbrachten bij de door de Denktank gebruikte cijfers (bijv. daling ledenaantallen).

De Denktank heeft deze voorstellen en relativeringen uitgebreid besproken en gewogen, waarbij het enerzijds zaak was recht te doen aan de aangereikte suggesties/opmerkingen, maar anderzijds te beoordelen of ze pasten binnen de opdracht van de Denktank. Hoe de aangereikte suggesties en opmerkingen zijn gewogen is hieronder toegelicht.

Daling ledenaantal

Er zijn veel tekenen die wijzen op een afname van het ledental van de PGO in de periode tussen nu en 2038. We bevinden ons nu in een dalende trend van het ledenaantal. Dit geldt voor de PGO en dit geldt PKN-breed. In onze gespreksronde is er door enkele PGO-leden op gewezen dat deze trend kan ombuigen. Bijvoorbeeld:

- Er komen mogelijk maatschappelijk zware tijden aan, bijvoorbeeld in de vorm van een escalatie van de oorlog in Oekraïne of een escalatie van de klimaatcrisis. In dergelijke omstandigheden groeit het aantal mensen dat een beroep op de kerk doet.
- Gemeenteleden wijzen erop dat na de corona-periode het zondagse kerkbezoek is toegenomen.
- Er zijn gemeenteleden die signaleren dat andere kerkgenootschappen toename van de aantallen deelnemers of leden laten zien. Het doet de vraag stellen waarom de PGO daar nu niet in slaagt.
- Van vergelijkbare aard is de signalering dat onze kerkdiensten weinig bezocht worden door jeugd en jongeren en gezinnen met jonge kinderen. Ook hier wordt de vraag gesteld waarom de PGO daar nu niet in slaagt dit fenomeen om te keren.

De Denktank heeft deze en vergelijkbare kanttekeningen rond het dalende ledenaantal niet in de scenario's verwerkt. De dalende trend in het ledenaantal is stabiel en tegenkrachten manifesteren zich nauwelijks. Voor zover er sprake is van nieuwe gemeenteleden/ kerkbezoekers, is dat – thans - niet in zo'n mate dat de dalende trend omgekeerd wordt. De afgelopen jaren wordt breed binnen de PKN geëxperimenteerd met nieuwe vormen van kerk-zijn. Hoewel veel experimenten goed lopen, zijn de gevolgen voor de ledenaantallen van protestantse gemeenten (vrijwel) nergens dat de daling van de ledenaantallen stopt. De Denktank is van mening dat er geen tekenen zijn die aanleiding zijn om de eerder in dit rapport gegeven prognoses van het PGO-ledenaantal in twijfel te trekken.

Verhuur

Meer dan eens wordt hoop gevestigd op meer verhuur van ruimtes in de kerkgebouwen. Meer verhuur van kerkzalen en andere ruimtes in RBK, GWK en WBE zou leiden tot (wezenlijk) hogere inkomsten. De Denktank heeft echter geconcludeerd dat uit verhuur geen grote inkomstenstijging verwacht mag worden. Daarvoor zijn drie redenen.

In de eerste plaats: het zijn vrijwilligers die de verhuur faciliteren. Vrijwilligers zijn nodig om de ruimte naar de wensen van de huurder voor te bereiden, om huurders te voorzien van consumpties en al het andere dat zij nodig hebben, en om na afloop alles weer op te ruimen. Vaak gebeurt dit op de avonden en in de weekenden. Voor verhuur is een grote groep vrijwilligers nodig. In de huidige situatie is de omvang van de groep vrijwilligers al kleiner dan wenselijk zou zijn. Het is de vraag of het kan lukken het aantal vrijwilligers, die bereid zijn dergelijke taken op zich te nemen, in voldoende mate te laten toenemen.

In de tweede plaats: ditzelfde geldt voor uitbreiding van de dienstverlening in GWK en WBE. In principe zijn er mogelijkheden voor verbreding van de dienstverlening rond begrafenissen en trouwerijen, met inkomstenstijging als gevolg. Maar randvoorwaarde daarvoor is uitbreiding van de vrijwilligersgroep. Wellicht kan helpen dat er nu een office manager is aangesteld en allerlei voorbereidende taken kan uitvoeren.

In de derde plaats: in Oegstgeest is er een behoorlijke capaciteit aan zaalruimte beschikbaar, onder andere in het Dorpscentrum en in de Pauluskerk. Feitelijk is er overcapaciteit. Wij denken dat de PGO niet de concurrentie met deze instellingen aan moet en wil gaan.

Werving van financiële middelen

Gesteld is dat als de PGO financiële middelen nodig heeft, dat die er dan op een of andere manier zullen komen. Het is een hoopgevende stelling, maar in de laatste 10 jaar is daarvan geen voorbeeld gegeven. Denkbaar is te onderzoeken of voor de realisatie van een bepaald doel (bijvoorbeeld noodhuisvesting asielzoekers) het mogelijk is een groot bedrag in te zamelen. De inzameling zou gericht zijn op PGO-leden, PGO-vrienden, goede doelen organisaties, relevante overheden, et cetera.

Ook is denkbaar om een Stichting Vrienden van de Kerk op te richten waarbij er ook onder derden geld kan worden ingezameld t.b.v. het onderhoud van de kerk. Hierbij is de Groene Kerk het meest interessante gebouw omdat het zo'n beeldbepalend gebouw is in Oegstgeest. Twee aspecten zijn van belang. Ten eerste de omvang van het ingezamelde bedrag, met inbegrip van de tijd die daarvoor nodig is. Ten tweede de mate waarin de PGO in staat is zo'n proces te organiseren. Een dergelijke campagne voor fondsenwerving is zeer arbeidsintensief en voorwaarde voor een geslaagd project is dat voldoende vrijwilligers er veel tijd en energie in investeren.

Alles bij elkaar houdt de Denktank in haar financiële ramingen geen rekening met deze extra inkomstenbronnen, want dat zou een te rooskleurige voorstelling van zaken kunnen geven.

Inkomsten uit ledenbijdragen

Een specifiek aspect van werving van financiële middelen zijn de ledenbijdragen. In dit rapport is geconstateerd dat een klein aandeel PGO-leden een groot aandeel heeft in de inkomsten via kerkelijke bijdragen. Denkbaar kan zijn dat het geefgedrag van PGO-leden verandert waardoor de inkomsten substantieel toenemen. Zo is ook wel gesuggereerd dat wellicht de PGO meer in legaten wordt opgenomen.

Bij de Denktank zijn geen situaties bekend waarin bepaald beleid heeft geleid tot wezenlijke veranderingen in het geefgedrag. Daarom is dit niet in de scenario's betrokken. Het neemt uiteraard niet weg dat de kerkenraad kan beslissen een experiment te starten om te pogen meer inkomsten te genereren uit de ledenbijdragen.

Samenwerking met andere kerkgenootschappen

Meermaals is gepleit voor samenwerking met andere kerkgenootschappen, enerzijds om huisvestingsproblemen op te lossen en anderzijds om de vitaliteit van de PGO te ondersteunen en te versterken. Aangaande de vitaliteit van de PGO wordt verwezen naar (niet-PKN-) kerkgenootschappen waarvan de deelnemers in grote mate bestaan uit gezinnen met kinderen, jeugd en jongeren.

Voorop gesteld: op verschillende niveaus wordt door de PGO met andere kerken samengewerkt. Denk aan bepaalde vieringen (Taizé, Goede week), sobere maaltijden, samenwerking binnen Raad van Kerken, het diaconaal platform, 5-mei acties etc. Voorts wordt op gemeentelijk niveau (NGK, gemeente Oegstgeest, Dorpscentrum, PGO) nagedacht over een kerkelijk centrum in het Lijtweggebied. Dat verkeert echter nog in de planvorming en de realisatie – als die er komt - is nog ver weg.

De Denktank constateert dat er het afgelopen decennium geen toenadering is gezocht/gevonden tussen de PGO en andere kerkgemeenschappen (buiten de PKN of met PKN-gemeenschappen buiten Oegstgeest) met het oog op een gezamenlijke toekomst. Dat is niet verwonderlijk, want dit kunnen ingewikkelde en langdurige processen zijn. De Denktank heeft er daarom voor gekozen om in de scenario's geen voorschot te nemen op een verregaand vorm van inhoudelijke samenwerking met andere kerkgenootschappen. Het is nu niet verantwoord een voorschot te nemen op een vorm van samenwerking waarvan nu onbekend is of deze wel tot stand zal komen, en – zo deze wel tot stand komt – wat de gevolgen en mogelijkheden hiervan kunnen zijn.

Overzichtelijker kan zijn een samenwerking tussen kerkgenootschappen op alleen het gebied van de huisvesting, dus een samenwerking waarbij samenwerkende kerkgenootschappen hun eigen identiteit vooralsnog behouden maar alleen kerk en kerkelijke ruimtes delen. De Denktank is van mening dat de PGO eerst maatregelen moet nemen die perspectief bieden op een kerkelijk en financieel gezonde situatie, zoals

omschreven in het beleidsplan. En pas als die binnen handbereik is, dan kan voor een volgende fase gezien worden of daar samenwerkingen met andere kerkgenootschappen bij passen.

Uitbesteding van activiteiten

Een enkele maal is gesuggereerd dat de PGO de activiteiten rond rouwdiensten (verhuur en catering) kan uitbesteden. Op zichzelf is dat geen kwestie die de Denktank aangaat - het is niet primair een huisvestingskwestie -, maar er kan wel sprake zijn van gevolgen voor de gebouwen bij een verandering in de organisatie rond de rouwdiensten. In scenario 2 is opgenomen dat de PGO niet meer betrokken is bij de begrafenisfunctie. Het roept wel de vraag op hoe daardoor vervallende inkomsten kunnen worden gecompenseerd.

Hoofdstuk 8: Scenario's voor de toekomst van de PGO-gebouwen

De Kerkenraad van de PGO heeft de Denktank gevraagd een aantal scenario's op te stellen ten behoeve van een keuze van het gebouw/de gebouwen waar in de toekomst de activiteiten van de PGO zullen plaatsvinden. In dit hoofdstuk zijn vier scenario's uitgewerkt. Hierin zijn voor de gebouwen verschillende gebruiksmogelijkheden benoemd met daarbij de geraamde financiële gevolgen voor de PGO.

Uitgaande van de huidige situatie zijn vier scenario's uitgewerkt:

- Scenario 1 is de voortzetting van de huidige situatie: RBK, GWK en WBE.
- In Scenario 2 beschikt de PGO alleen over de RBK.
- In Scenario 3 beschikt de PGO over de GWK en het WBE.
- In Scenario 4 heeft de PGO drie ruimtes: de GWK, het WBE en een kleinschalig PGO-huis in het centrum van het dorp.

De scenario's zijn uitgeschreven op deze aspecten:

- Onderhoud en renovatie van de gebouwen
- Het gebruik van de gebouwen
- Financiële schema's
- Afwegingen rond de bevindingen
- Varianten binnen de scenario's

Bij de financiële tabellen gelden deze uitgangspunten:

- De financiële tabellen zijn zodanig ingericht dat deze inzicht geven in het verloop van de vrij besteedbare reserves van de PGO. Dit – de hoogte van de vrij besteedbare reserve - is voor de Denktank het essentiële gegeven bij de financiële beoordeling van de scenario's. Een organisatie die niet over vrij besteedbare reserve beschikt, kan vroeger of later niet meer aan de betalingsverplichtingen voldoen. Het betekent dat bezittingen verkocht moeten worden, en/of er bespaard moet worden in de exploitatie, en/of meer inkomsten verworven moeten worden, en/of dat ergens geld geleend moet worden.
- De gegevens voor 2022 zijn ontleend aan de jaarrekening 2022. De gegevens voor 2023 zijn gebaseerd op de begroting 2023. De begroting 2023 is ook de basis voor de gegevens voor 2024 en verder.
- Gegevens rond verkoop van kerkgebouwen zijn niet gebaseerd op een marktverkenning maar op informele mededelingen op basis van incidentele praktijksituaties. Een marktverkenning is in een volgend stadium aan de orde.
- In de tabellen zijn kosten opgenomen voor onderhoud en verduurzaming van de gebouwen. Deze zijn ontleend aan calculaties van enkele jaren geleden. De gegevens in de MJOP's zijn geïndexeerd (3% jaarlijks). De gegevens zijn niet bijgewerkt voor de excessieve kostenstijgingen van de achterliggende periode. Dit betekent dat in de tabel aan de kostenkant een onderschatting zit. Het is nu niet te voorspellen hoe groot in de loop van de tijd deze onderschatting zal zijn.
- Kosten en baten die geen directe relatie hebben met de huisvestingssituatie, staan onder 'overige kosten', respectievelijk 'overige baten'. Ze zijn gebaseerd op de begroting 2023 en blijven over de hele periode tot 2038 gelijk. Er wordt dus geen rekening gehouden met nu onbekende factoren als inflatie en andere toe- of afnames van kosten-en baten. Hiermee wordt duidelijk wat de gevolgen zijn van veranderingen in de huisvestingssituatie.
- In alle scenario's is aangenomen dat de PGO vanaf 2033 1 fte predikant heeft. De kosten voor de predikanten worden dus vanaf 2033 gehalveerd. Vanwege de verkoop van een pastorie valt een bedrag van € 500.000 in de geormerkte reserves vrij ten gunste van de vrij besteedbare reserves.
- De hier opgenomen financiële tabellen verschillen in technische zin op één punt van begroting en jaarrekening die jaarlijks door de penningmeester van de PGO worden opgesteld. Met het oog op zo overzichtelijk mogelijke presentaties zijn de bestemmingsreserves/-fondsen (zoals opgenomen in de balans en

in de jaarrekening) niet apart opgenomen in de tabellen; deze zijn verwerkt in de kostenposten. Voor de laatste regel in de tabellen – de vrij besteedbare reserves – heeft dit geen gevolgen.

- Levend geld, een inkomstenpost in de financiële tabel, omvat inkomsten kerkbalans, collectes t.b.v. de PGO, schenkingen, legaten, e.d. In de tabel is aangenomen dat deze jaarlijks met € 5.000 afnemen, parallel aan de afname van het ledenaantal.

En tot slot: De financiële prognoses in de tabellen zullen zeker niet voor 100% werkelijkheid worden. Maar de ontwikkelingsrichting is in deze fase wel stabiel. Er zijn geen signalen die erop wijzen dat de ontwikkelingen binnenkort een andere kant op zullen gaan. Dat geldt voor de PGO zoals dat ook geldt voor de PKN en in principe alle Protestantse Gemeenten binnen de PKN.

Binnen de scenario's zoals ze in de volgende paragrafen worden gepresenteerd, kunnen varianten ontwikkeld worden. Op enkele punten zijn daarvoor suggesties gegeven. In de verdere behandeling van deze scenario's staat het uiteraard eenieder vrij om varianten te maken en te onderzoeken.

Vier scenario's

De volgende paragrafen bevatten vier scenario's. Ieder scenario heeft een eigen samenstel van één, twee of drie gebouwen. Per scenario wordt aangegeven:

- wat er gebeurt aan onderhoud, renovatie en verduurzaming,
- welke de gebruiksmogelijkheden zijn,
- hoe het zit met de financiën,
- welke de afwegingen rond het scenario kunnen zijn, en
- wat eventuele varianten binnen het scenario kunnen zijn.

Deze laatste is uiteraard niet uitputtend. In het kader van de bespreking van de scenario's kunnen dus nieuwe varianten gemaakt worden.

8.1. Scenario 1: Regenboogkerk, Groene Kerk en Willibrord Erf

1. Drie gebouwen

In scenario 1 maakt de PGO gebruik van de RBK, de GWK en het WBE. De gebouwen blijven in eigendom bij de PGO. Dit scenario is de voortzetting van de huidige situatie.

2. Onderhoud en renovatie aan de gebouwen

- De Meerjaren Onderhoudsplannen voor RBK, GWK en WBE worden volgens plan uitgevoerd opdat de technische en functionele kwaliteit van de gebouwen op peil blijft. In de financiële prognose is in de periode 2024- 2028 rekening gehouden met een SIM-subsidie van € 15.000 per jaar voor de GWK.
- Het orgel in de RBK wordt gerenoveerd.
- Het orgel in de GWK wordt regulier onderhouden. Terugplaatsing van de originele pijpen wordt daarbij niet voorzien omdat restauratie technisch en financieel voorlopig niet haalbaar is.
- Er wordt om budgettaire beperkingen niet geïnvesteerd in nieuwe functies zoals een nieuwe keukenvoorziening of een tijdelijke woongelegenheden voor asielzoekers en statushouders.
- Eveneens om budgettaire redenen wordt niet in verdere verduurzaming geïnvesteerd; dit geldt voor alle drie gebouwen.

3. Gebruik

- Diensten vinden in beide kerken plaats. De zomer/winter afwisseling blijft zoals het nu is.
- Alle andere activiteiten kunnen plaats blijven vinden in het gebouw waar ze nu plaatsvinden:
- Twee kerkgebouwen blijven beschikbaar voor activiteiten met een sacraal karakter.
- Voor activiteiten in de sfeer van ontmoeting, pastoraat en leren zijn de RBK en het WBE beschikbaar. Daarnaast kunnen elders ad hoc ruimtes gehuurd worden, zoals in het Dorpscentrum.
- Jeugd en jongeren behouden hun eigen ruimtes in de RBK.
- Kantoorruimte is beschikbaar in WBE.
- Verhuur van GWK en RBK wordt gecontinueerd. Toename van de verhuur ligt niet voor de hand gezien de begrensde mogelijkheden voor de inzet van vrijwilligers. Om dezelfde reden wordt niet ingezet om intensivering van de verhuur in de RBK.
- In dit scenario is niet voorzien in realisatie van nieuwe gebruikswensen zoals een keukenvoorziening, een stilteplek/ontmoetingskamer voor één-op-één gesprekken voor o.a. de predikanten, en een upgrade van de achterraumtes van de RBK waaronder verhoging van het comfort.
- In dit scenario is geen ruimte voor tijdelijke huisvesting van asielzoekers/statushouders.

4. Financiën

Onderstaande tabel bevat de vergelijkende financiële prognose voor scenario 1.

Scenario 1 (in duizenden euro's)	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038
Inkomsten																	
Levend geld	244	243	240	235	230	225	220	215	210	205	200	195	190	185	180	175	170
Verhuur GWK en WBE	131	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101
Verhuur RBK	16	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13
Inkomsten overig	54	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69
Totaal inkomsten	445	426	423	418	413	408	403	398	393	388	383	378	373	368	363	358	353
Kosten																	
Kosten onderhoud en exploitatie GWK en WBE (MJOP)	40	62	134	134	134	134	134	134	149	149	149	149	149	149	149	149	149
Kosten onderhoud en exploitatie RBK (MJOP)	21	49	198	198	198	198	198	198	198	198	198	198	198	198	198	198	198
Kosten orgels	1	6	6	250	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
Kosten predikanten	161	182	182	182	182	182	182	182	182	182	182	91	91	91	91	91	91
Kosten overig	183	193	193	193	193	193	193	193	193	193	193	193	193	193	193	193	193
Totaal kosten	406	516	713	957	713	713	713	713	728	728	728	637	637	637	637	637	637
Financieel resultaat	39	-90	-290	-539	-300	-305	-310	-315	-335	-340	-345	-259	-264	-269	-274	-279	-284
Vermogen 31.12.	5.095	5.005	4.705	4.176	3.876	3.571	3.261	2.946	2.611	2.271	1.926	2.167	1.903	1.634	1.360	1.081	797
Waarvan vrij beschikbaar eigen vermogen	1.452	1.362	1.072	479	179	-126	-436	-751	-1.086	-1.426	-1.771	-1.530	-1.794	-2.063	-2.337	-2.613	-2.897

- De jaarlijkse exploitatie is ieder jaar negatief. Dit komt ten laste van het vrij besteedbaar vermogen.
- Het vrij besteedbaar vermogen is in 2027 op. Dat betekent feitelijk dat de PGO dan vrijwel geen financiële bestaansgrond meer heeft.

5. Afwegingen in het licht van het PGO-beleidsplan

- In 2027 zijn de vrij besteedbare reserves op.
- De functionaliteit van dit scenario – voor zolang het duurt - is positief: de huidige activiteiten kunnen op dezelfde plaatsen worden voortgezet.
- Twee kerken/drie gebouwen maken verdere uitbouw van diversiteit in diensten en activiteiten goed mogelijk.
- Voor jeugd en jongeren blijven aparte ruimtes beschikbaar.
- Enkele gewenste verbeteringen in de functionaliteit kunnen om financiële redenen niet gerealiseerd worden.
- Verdere verduurzaming is in dit scenario om financiële redenen niet mogelijk.
- Er is geen sprake van een PGO-huis of één herkenbare plek midden in het dorp.

6. Variant binnen het scenario

Indien het orgel in de RBK niet wordt gerenoveerd (in dit scenario geprogrammeerd voor 2025), dan is het vrij besteedbaar vermogen niet in 2027 maar in 2028 op. Onderzocht kan worden of er alternatieve (goedkopere) mogelijkheden zijn voor het RBK-orgel.

8.2. Scenario 2: Regenboogkerk

1. Eén gebouw

De RBK blijft als enige kerk in bezit van en gebruik bij de PGO. De GWK, het WBE en de kosterwoning worden verkocht.

2. Onderhoud en renovatie aan het gebouw

- Het Meerjaren Onderhoudsplan voor de RBK wordt met prioriteit uitgevoerd. Tesaamen met maatregelen ter verbetering van de verduurzaming; dit laatste met het oog op het gebruik van de kerk 's winters.
- Het orgel wordt niet gerenoveerd; daar is geen budget voor beschikbaar.
- In de RBK wordt vanwege ontoereikende financiële middelen niet geïnvesteerd in nieuwe functies zoals keukenvoorzieningen en /of een tijdelijke woongelegenheden voor asielzoekers/statushouders.

3. Gebruik

- De diensten vinden plaats in de RBK, evenals andere activiteiten met een sacraal karakter.
- Groepsactiviteiten (ontmoetingen, lezingen en degelijke) kunnen in de RBK plaatsvinden, binnen de grenzen van de beperkte ruimte. Dit geldt ook voor andere activiteiten zoals vergaderingen. Activiteiten die nu in de GWK of in het WBE plaatsvinden, worden verplaatst. Ook activiteiten waarvoor het sacrale karakter van de GWK van groot belang is.
- Het is de vraag of er in de RBK structureel werkruimte beschikbaar kan zijn.
- Daarnaast kunnen elders ad hoc ruimtes gehuurd worden, zoals in het Dorpscentrum.
- In dit scenario is niet voorzien in realisatie van nieuwe gebruikswensen zoals een keukenvoorziening, een stilteplek/ontmoetingskamer voor één-op-één gesprekken voor o.a. de predikanten, en een upgrade van de achterruimtes van de RBK waaronder verhoging van het comfort (warmte).
- In dit scenario is geen ruimte voor opvang van asielzoekers/statushouders.
- In breder verband – met organisaties buiten de PGO - moet bezien worden hoe in dit scenario de begraafplaatsen verder functioneren. Onderdeel van dit scenario kan zijn dat de PGO stopt met de facilitering van begrafenissen.

4. Financiën

Onderstaande tabel bevat de vergelijkende financiële prognose voor scenario 2.

- In dit scenario worden GWK, WBE en kosterwoning verkocht. Of de GWK verkoopbaar is, moet onderzocht worden. De GWK kan verkocht worden t.b.v. een religieuze bestemming en/of een bestemming voor rouwdiensten; andere bestemmingen liggen niet voor de hand. Ook voor het WBE is er de vraag naar de verkoopbaarheid. In het scenario is aangenomen dat de drie gebouwen verkocht worden voor € 500.000. Er moet rekening mee worden gehouden dat de GWK om niet wordt overgedragen aan een opvolgend eigenaar. Een marktverkenning kan meer inzicht bieden. Het verkoopbedrag (€ 500.000) wordt in de tabel verwerkt via het vermogen.
- Inkomsten uit verhuur van GWK en WBE en kosten voor onderhoud en exploitatie vervallen vanaf 2024.
- Door intensivering van het gebruik van de RBK stijgen de gebruikskosten (in het bijzonder de energie vanwege gebruik in de winter); hiervoor is gerekend met een stijging van € 30.000 tot € 228.000 jaarlijks.
- De renovatie van het orgel vindt plaats na 2032.

Scenario 2 (in duizenden euro's)	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038
Inkomsten																	
Levend geld	244	243	240	235	230	225	220	215	210	205	200	195	190	185	180	175	170
Verhuur GWK en WBE	131	101															
Verhuur RBK	16	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13
Inkomsten overig	54	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69
Totaal inkomsten	445	426	322	317	312	307	302	297	292	287	282	277	272	267	262	257	252
Kosten																	
Kosten onderhoud en exploitatie GWK en WBE (MJOP)	40	62															
Kosten onderhoud en exploitatie RBK (MJOP)	21	49	228	228	228	228	228	228	228	228	228	228	228	228	228	228	228
Kosten verduurzaming RBK			309	309													
Kosten orgel	1	3	3	250	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Kosten predikanten	161	182	182	182	182	182	182	182	182	182	182	91	91	91	91	91	91
Kosten overig	183	193	193	193	193	193	193	193	193	193	193	193	193	193	193	193	193
Totaal Kosten	406	516	915	1162	606	606	606	606	606	606	606	515	515	515	515	515	515
Financieel resultaat	39	-90	-593	-845	-294	-299	-304	-309	-314	-319	-324	-238	-243	-248	-253	-258	-263
Vermogen 31.12.	5.095	5.005	4.912	4.718	3.773	3.474	3.170	2.861	2.547	2.228	1.904	2.166	1.923	1.675	1.422	1.164	901
Waarvan vrij beschikbaar eigen vermogen	1.452	1.362	1.269	424	130	-169	-473	-782	-1.096	-1.415	-1.739	-1.477	-1.720	-1.968	-2.221	-2.479	2.742

- De exploitatie is ieder jaar negatief. Dit komt ten laste van het vrij besteedbaar vermogen.
- Het vrij besteedbaar vermogen is in 2027 op. Dat betekent feitelijk dat de PGO dan vrijwel geen financiële bestaansgrond meer heeft.
- Aanvullende voorzieningen zoals een keuken en investeringen in verduurzaming worden niet gerealiseerd vanwege ontoereikende financiële middelen.

5. Afwegingen in het licht van het beleidsplan

- In 2027 zijn de vrij besteedbare reserves op.
- De functionaliteit van dit scenario – voor zolang het duurt - is minder positief dan die in scenario 1: verscheidene activiteiten gaan naar een andere – mogelijk minder geschikte – plek. Voor enkele activiteiten die samenhangen met het sacrale karakter van de GWK kan dit scenario een grote achteruitgang zijn.
- Dit scenario biedt door het wegvallen van de GWK in vergelijking met scenario 1 minder mogelijkheden voor diversiteit in diensten en activiteiten.
- Voor jeugd en jongeren blijven aparte ruimtes beschikbaar.
- Enkele gewenste verbeteringen in de functionaliteit kunnen om financiële redenen niet gerealiseerd worden.
- Verduurzaming van de RBK vindt plaats.
- Er is geen sprake van een PGO-huis of één herkenbare plek voor de PGO midden in het dorp.

6. Varianten binnen het scenario

- Onderzocht kan worden of er alternatieve (goedkopere) mogelijkheden zijn voor – de renovatie van - het RBK-orgel.
- Een variant kan zijn dat de GWK en het WBE zo verkocht worden dat de gebouwen op huurbasis gebruikt kunnen blijven worden voor PGO-kerkdiensten.
- Een variant kan zijn dat de verduurzaming van de RBK achterwege wordt gelaten. Dit leidt tot minder-kosten van ruim € 600.000; dit zou betekenen dat het vrij besteedbaar vermogen in 2029 op is.

8.3. Scenario 3: Groene Kerk en Willibrords Erf

1. Twee gebouwen

In scenario 3 zijn de GWK en het WBE in bezit van en in gebruik bij de PGO. De RBK wordt uit gebruik genomen en verkocht ten behoeve van een woonbestemming en/of maatschappelijke bestemming. Bij de RBK wordt een element aangebracht ter herinnering aan de periode waarin het gebouw fungeerde als kerk voor achtereenvolgende geloofsgemeenschappen.

2. Onderhoud en renovatie aan gebouwen

- De Meerjaren Onderhoudsplannen voor GWK en WBE worden uitgevoerd.
- De GWK wordt voor zover mogelijk verduurzaamd (aardwarmte, dakisolatie en voorzetramen).
- Het orgel in de GWK wordt regulier onderhouden. Terugplaatsing van de originele pijpen wordt daarbij niet voorzien omdat restauratie technisch en financieel voorlopig niet haalbaar is.
- De toegankelijkheid van de GWK wordt verbeterd zodat het ook goed toegankelijk is voor minder-mobielen.
- Er wordt in de GWK en het WBE niet geïnvesteerd in nieuwe functies zoals keukenvoorzieningen en tijdelijke woongelegenheden voor asielzoekers/statushouders.
- Binnen WBE worden ruimtes speciaal ingericht voor jeugd en jongeren, in relatie tot de betreffende prioriteit in het PGO-beleidsplan.
- Daarnaast kunnen elders op ad hoc basis ruimtes gehuurd worden, zoals in het Dorpscentrum.

3. Gebruik

- Diensten vinden plaats in de GWK.
- Andere activiteiten (ontmoetingen, lezingen, vergaderingen) van de PGO kunnen plaatsvinden in de GWK en het WBE, voorzover de begrafenisfunctie dat toelaat.
- Voor jeugd en jongeren kunnen – na herindeling – ruimtes beschikbaar komen in het WBE.
- Er moet een alternatief gevonden worden voor activiteiten die een grote zaalruimte vergen zoals het kerstspel en bibliodans. Daarbij kan ook gezocht worden naar vormen waarin deze activiteiten in een kleinere ruimte passen.
- Ruimte voor (pastorale) één-op-één gesprekken zal in het WBE gevonden moeten worden.
- Het Kerkelijk Bureau blijft in het WBE.
- In dit scenario is niet voorzien in realisatie van nieuwe gebruikswensen zoals een (uitgebreidere) keukenvoorziening – in het WBE is een eenvoudige keukenvoorziening -, een stilteplek/ontmoetingskamer voor één-op-één gesprekken voor o.a. de predikanten. Wellicht kan een herinrichting van de ruimtes in het WBE de gebruikswaarde verbreden.
- In dit scenario kan nagegaan worden of in het WBE geschikte ruimte ingericht kan worden voor opvang van asielzoekers/statushouders.

4 Financiën

Onderstaande tabel bevat de vergelijkende financiële prognose voor scenario 3.

- De GWK wordt verduurzaamd; de kosten bedragen ongeveer € 155.000.
- Voor de verbetering van de fysieke toegankelijkheid van de GWK wordt een beperkt bedrag in de tabel opgenomen.
- De RBK wordt verkocht voor € 1.250.000. Dit bedrag is een globale raming; een marktverkenning kan meer inzicht bieden. In de tabel wordt het bedrag verwerkt via het vermogen.

Scenario 3 (in duizenden euro's)	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038
Inkomsten																	
Levend geld	244	243	240	235	230	225	220	215	210	205	200	195	190	185	180	175	170
Verhuur GWK en WBE	131	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101
Verhuur RBK	16	13															
Inkomsten overig	54	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69
Totaal inkomsten	445	426	410	405	400	395	390	385	380	375	370	365	360	355	350	345	340
Kosten																	
Kosten onderhoud en exploitatie GWK en WBE (MJOP)	40	62	134	134	134	134	134	134	149	149	149	149	149	149	149	149	149
Kosten onderhoud en exploitatie RBK (MJOP)	21	49															
Aanpassingen GWK en WBE			50														
Verduurzaming GWK			155														
Huur zaalruimte elders			5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Kosten orgels	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Kosten predikanten	161	182	182	182	182	182	182	182	182	182	182	91	91	91	91	91	91
Kosten overig	183	193	193	193	193	193	193	193	193	193	193	193	193	193	193	193	193
Totaal Kosten	406	516	722	517	517	517	517	517	532	532	532	441	441	441	441	441	441
Financieel resultaat	39	-90	-312	-112	-117	-122	-127	-132	-152	-157	-162	-76	-81	-86	-91	-96	-101
Vermogen 31.12.	5.095	5.005	5.943	5.831	5.714	5.592	5.465	5.333	5.181	5.024	4.862	5.286	5.205	5.119	5.028	4.932	4.831
Waarvan vrij beschikbaar eigen vermogen	1.452	1.362	2.300	2.178	2.061	1.939	1.812	1.680	1.528	1.371	1.290	1.714	1.633	1.547	1.456	1.360	1.259

- De exploitatie is over de gehele periode jaarlijks negatief; maar wel in beperktere mate dan in scenario's 1 en 2.

- Het vrij besteedbaar vermogen daalt licht: van € 1,36 mln. in 2023 tot € 1.25 mln. in 2038. In de tussenliggende periode zijn de RBK en een pastorie verkocht; hierdoor daalt het vrij besteedbaar vermogen met niet meer dan een ton.

5. Afwegingen in het licht van het beleidsplan

- De exploitatie laat jaarlijkse verliezen zien. Het vrij besteedbaar vermogen blijft tot 2038 vrijwel gelijk vanwege de verkoop van de RBK en een pastorie.
- Het ligt voor de hand om over niet al te lange tijd te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om de exploitatie minder negatief tot sluitend te laten zijn, door verhoging van inkomsten en/of verlaging van kosten.
- Verscheidene activiteiten zullen op een andere locatie plaats gaan vinden. Niet alle activiteiten die nu in de Regenboog plaatsvinden, kunnen verplaatst worden naar de GWK/WBE – zoals het kerstspel en bibliodans; ofschoon voor deze activiteiten een andere vormgeving kan worden overwogen waardoor ze inpasbaar zijn in de GWK. Voor een activiteit als het Running Diner is de locatie minder geschikt.
- Daarnaast kunnen elders ad hoc ruimtes gehuurd worden, zoals in het Dorpscentrum.
- Het buiten gebruik stellen van de RBK heeft tot gevolg dat er minder mogelijkheden voor diversiteit in de kerkdiensten.
- Voor jeugd en jongeren blijven aparte ruimtes beschikbaar.
- Enkele gewenste verbeteringen in de functionaliteit (keuken en woonruimte voor asielzoekers/statushouders) kunnen in dit scenario niet gerealiseerd worden.
- Verduurzaming van de GWK vindt plaats.
- Er is geen sprake van een PGO-huis of één herkenbare plek voor de PGO midden in het dorp.
- Bij dit alles is er de vraag of de relatief afgelegen ligging van het – beoogde - kloppend hart van de PGO op den duur negatief uitwerkt op de mate van deelname aan de activiteiten van de PGO, mede in relatie tot het stijgen van de gemiddelde leeftijd van de PGO-leden, en op de ledenaantallen.

6. Varianten in scenario 3

Wellicht zijn er – met het oog op diversiteit van diensten - mogelijkheden voor andere inrichtingen van de kerkzaal in de GWK.

8.4. Scenario 4: Groene Kerk, Willibrords Erf en PGO-huis

1. Drie gebouwen

In scenario 4 zijn de GWK en het WBE in bezit van en gebruik bij de PGO. Daarnaast is er in het centrum van het dorp een kleinschalig PGO-huis. Met een PGO-huis in het centrum van het dorp wordt de relatief perifere en ongestructureerde (zoals ervaren door een deel van de PGO-leden) ligging van GWK en WBE voor doorweekte activiteiten enigszins gecompenseerd en is de PGO in het dorp beter zichtbaar en toegankelijk. Er is inloop en ontmoeting mogelijk van gemeenteleden en dorpsgenoten, er is een stiltecentrum, een werkruimte, vergaderruimte, ruimte voor bijeenkomsten, lezingen en presentaties, ruimte voor jongerengroepen, en dergelijk. Gedacht kan worden aan een aantal min of meer afgescheiden ruimtes in het Dorpscentrum, ingericht als herkenbare PGO-ruimte, wellicht met eigen ingang. De uitvoerbaarheid hiervan is in dit stadium niet onderzocht; nagegaan moet worden of de eigenaar aan de PGO kan en wil verhuren, welke de mogelijkheden zijn en wat de financiële randvoorwaarden zijn.

De RBK wordt uit gebruik genomen en verkocht ten behoeve van een woon- en/of maatschappelijke bestemming. Bij de RBK wordt een element aangebracht ter herinnering aan de periode waarin het gebouw fungeerde als kerk voor achtereenvolgende geloofsgemeenschappen.

2. Onderhoud en renovatie aan gebouwen

- De Meerjarenonderhoudsplannen voor de GWK en het WBE worden uitgevoerd.
- De GWK wordt voor zover mogelijk verduurzaamd (aardwarmte, dakisolatie en voorzetramen).
- Het orgel in de GWK wordt regulier onderhouden. Terugplaatsing van de originele pijpen wordt daarbij niet voorzien omdat restauratie technisch en financieel voorlopig niet haalbaar is.
- De toegankelijkheid van de GWK wordt verbeterd zodat het ook goed toegankelijk is voor minder-mobielen.
- Een huisvesting voor het PGO-huis zal gepaard gaan met enige inrichtingskosten plus een jaarlijkse huur. Dit is PM in de tabel opgenomen; het is nu te vroeg voor financiële ramingen.
- Het WBE blijft beschikbaar voor PGO-activiteiten en zal in gebruik blijven voor rouw- en trouwbijeenkomsten.

3. Gebruik

- De diensten vinden plaats in de GWK.
- Andere activiteiten die aansluiten bij het sacrale karakter van de GWK kunnen daar plaatsvinden.
- Andere activiteiten (vergaderingen, lezingen, groepsbijeenkomsten, en dergelijke) vinden plaats in PGO-huis of het WBE. Verscheidene activiteiten zullen op een andere locatie plaats gaan vinden. Niet alle activiteiten die nu in de Regenboog plaatsvinden, kunnen verplaatst worden naar de GWK/het WBE – zoals het kerstspel en bibliodans; ofschoon voor deze activiteiten een andere vormgeving kan worden overwogen waardoor ze inpasbaar zijn in de GWK.
- Er zijn geschikte ruimtes waar jeugd en jongeren bij elkaar komen.
- Ruimte voor onder meer een stilteplek, voor (pastorale) één-op-één gesprekken met de predikanten, voor het PGO-kantoor, zal in het PGO-huis gevonden kunnen worden.
- Bij het PGO-huis (indien gehuisvest in het Dorpscentrum) is een goede keukenvoorziening.
- In dit scenario kan nagegaan worden of in het WBE geschikte ruimte ingericht kan worden voor opvang van asielzoekers/statushouders.

4. Financiën

Onderstaande tabel bevat de vergelijkende financiële prognose voor scenario 4. Deze is vrijwel gelijk aan die van scenario 3. Waarbij wel in scenario 4 de huisvestingskosten van het PGO-huis Pro Memorie zijn opgenomen.

- Aangenomen wordt dat de RBK wordt verkocht voor € 1.250.000.
- De kosten voor verduurzaming van de GWK bedragen € 155.000.

Scenario 4 (in duizenden euro's)	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038
Inkomsten																	
Levend geld	244	243	240	235	230	225	220	215	210	205	200	195	190	185	180	175	170
Verhuur GWK en WBE	131	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101
Verhuur RBK	16	13															
Inkomsten overig	54	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69	69
Totaal inkomsten	445	426	410	405	400	395	390	385	380	375	370	365	360	355	350	345	340
Kosten																	
Kosten onderhoud en exploitatie GWK en WBE (MJOP)	40	62	134	134	134	134	134	134	149	149	149	149	149	149	149	149	149
Kosten onderhoud en exploitatie RBK (MJOP)	21	49															
Aanpassingen GWK en WBE			50														
Verduurzaming GWK			155														
Huisvestingskosten PGO-huis			PM	PM	PM	PM	PM	PM	PM	PM	PM	PM	PM	PM	PM	PM	PM
Kosten orgels	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Kosten predikanten	161	182	182	182	182	182	182	182	182	182	182	91	91	91	91	91	91
Kosten overig	183	193	193	193	193	193	193	193	193	193	193	193	193	193	193	193	193
Totaal Kosten	406	516	717	512	512	512	512	512	527	527	527	436	436	436	436	436	436
Financieel resultaat	39	-90	-307	-107	-112	-117	-122	-127	-147	-152	-157	-71	-76	-81	-86	-91	-96
Vermogen 31.12.	5.095	5.005	5.938	5.826	5.709	5.587	5.460	5.328	5.176	5.019	4.857	5.281	5.200	5.114	5.023	4.927	4.826
Waarvan vrij beschikbaar eigen vermogen	1.452	1.362	295	2.173	2.056	1.934	1.807	1.675	1.523	1.366	1.285	1.709	1.628	1.542	1.451	1.355	1.254

- De jaarlijkse exploitatie is financieel verliesgevend.
- Het vrij besteedbaar vermogen daalt licht: van € 1,36 mln. in 2023 tot € 1.25 mln. in 2038. In de tussenliggende periode zijn de RBK en een pastorie verkocht; hierdoor daalt het vrij besteedbaar vermogen met niet meer dan een ton.
- De huisvestingskosten voor het PGO-huis zijn niet in deze berekening opgenomen.

5. Afwegingen in het licht van het beleidsplan

- De exploitatie laat jaarlijkse verliezen zien. Het vrij besteedbaar vermogen blijft tot 2038 vrijwel gelijk vanwege de verkoop van de RBK en een pastorie.
- Het ligt voor de hand om over niet al te lange tijd te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om de exploitatie minder negatief tot sluitend te laten zijn, door verhoging van inkomsten en/of verlaging van kosten.
- Met alleen de GWK als kerkzaal zijn er in principe minder mogelijkheden voor diversiteit in de kerkdiensten.
- In de combinatie van GWK, WBE en PGO-huis zijn er verscheidene, diverse, ruimtes voor de huidige activiteiten. Wel moet een alternatief gevonden worden voor activiteiten die een grote zaalruimte vergen zoals het kerstspel en bibliodans.
- Voor jeugd en jongeren zijn aparte ruimtes beschikbaar in het PGO-huis.
- In dit scenario kan nagegaan worden of in het WBE geschikte ruimte is voor opvang van asielzoekers/statushouders.
- De PGO kan gebruik maken van een goed geoutilleerde keuken bij het PGO-huis in het Dorpscentrum.
- Verduurzaming van de GWK vindt plaats.
- Er is een zichtbaar en toegankelijk PGO-huis midden in het dorp.

6. Varianten binnen dit scenario

In het scenario blijven de GWK en het WBE in eigendom van de PGO. In een variant kan gedacht worden aan verkoop ervan, onder het beding dat de diensten op zondagen en op andere kerkelijke dagen daar kunnen blijven plaatsvinden.

Mogelijk zal in het Lijtweggebied een meer of minder omvangrijk nieuw Kerkelijk Centrum ontwikkeld gaan worden; de Nederlands Gereformeerde Kerken hebben daartoe onlangs een initiatief genomen. De PGO heeft dat initiatief onderschreven, zonder een verplichtend karakter; ook het Dorpscentrum en de Soek hebben het initiatief onderschreven. Als dit initiatief werkelijkheid wordt, is het denkbaar dat t.z.t. ook de PGO kan kiezen voor een gedeeltelijke of gehele huisvesting in dit Kerkelijk Centrum.

Wellicht zijn er – met het oog op diversiteit van diensten - mogelijkheden voor andere inrichtingen van de kerkzaal in de GWK.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Overzicht activiteiten binnen en vanuit de PGO

Activiteiten PGO	Ruimte						Frequentie	Dagdeel
	RBK kerk	RBK zalen	GWK kerk	WBE	DCO	Elders		
Vieringen								
Zondagochtendienst							elke zondag	zo mo
Taizé-viering							1x p mnd	zo av
Vieringen 40 dagen tijd							3 av p jr	do av, vr av, za av
Jeugdmiddag							2/3 x p jr	zo mi
Crèche							incidenteel	zo mo
KND							incidenteel	zo mo
Avondgebeden							6x p jr	wo av
Dagwacht							elke week	di mo
Op adem komen							elke week	wo mi
Bijzondere diensten							incidenteel	za mi of zo mi
Vergaderingen								
Kerkenraadsvergadering							4x p jr	do av
Breed Moderamen							6x p jr	do av
Taakgroepoverleg								
- Diaconie & zending							6x p jr	do av
- Pastoraat							8x p jr	
- Jeugd en jongeren							4x p jr	
- VOS							3x p jr	wo av
- TEK							5-6 x p jr	wo mi
- CVK							8x p jr	ma av
Bezoekgroep							4x p jr	
Gemeenteavond							2x per jaar	ma av
Divers overleg kl. Groepjes							regelmatig	
Operationeel overleg							1x p wk	di mo
Muziek/Cultuur								
Cantorij							1x p wk	wo av
Osgerveekend							1x p jr	za
Repeteren op orgel							1x p wk	wisselend
Fluittrio							3x p jr	

Activiteiten PGO	Ruimte						Frequentie	Dagdeel
	RBK kerk	RBK zalen	GWK kerk	WBE	DCO	Elders		
Ontmoeting/verdieping/zingeving								
Koffiekamer							6x p jr	do mo
Ontmoetingsgroepen:								
- Bijbelkring senioren							9x p jr	di mo
- Bijbelkring 2							9x p jr	do mo
- Kring Da Costa							4x p jr	vr av
- 45-65 jaar							9x p jr	di av
- zin in het weekend							9x p jr	vr mi
- Geloofsexpressie							8x p jr	
Bibliodrama							8x p jaar	wo av + do av
Bibliodans							4x p jaar	di av
Eetgroep jongeren							elke mnd	vr av
Lecto Divinia							8x p jaar	ma av
Sobere maaltijden							in 40 dgn tijd	wo av
Nieuwkomers bijeenkomst							1x p jr	zo mo
Signaleringsoverleg +DPO							3x per jaar	
Pastorale gesprekken							incidenteel	wisselend
Tienseos							1x p mnd	elke vr
Wiedclub							af en toe	
Griekenlandreis							1x p 2 jr	week lang
Gesprekskring transcendentie							6x p jr	di mi
Literatuur en religie							10x p jr	ma av of di mi
Themabijeenkomsten VOS							10x p jr	wisselend
Huiskamergesprekken							6x per jaar	versch dagen
Wandelingen							2x p jr	
Kloosterweekend							1x p jr	weekend
Serie handelingen/Paulus							7 x p jr	di en do av
Sinterklaasactie							1x per jaar	rond sinterklaas
Jaarlijkse grote activiteiten								
Running Dinner							1x p jr	za mi + av
Kerstspel								
- voorbereidingen								
- Repetities							4x voor kerst	zo av + zo mi
- Decor bouwen							5x voor kerst	za mi of een av
- Opbouw							2 dgn voor kerst	
- Uitvoering							kerstavond	kerstavond
Seniorenkerstfeest							1x p jr	rond kerst
Lichtjesavond							1x p jr	in nov

Bijlage 2: Activiteiten die plaatsvinden in de Groene Kerk en de Regenboogkerk – zowel eigen gebruik als externen

Gebruik van de gebouwen								
Gebruik	Regenboogkerk		Opmerkingen	Gebruik	Groene Kerk		Opmerkingen	
	Kerkzaal	Zalen			Kerkzaal	WBE		
EIGEN GEBRUIK				EIGEN GEBRUIK				
Kerkdienst PGO			gedurende april-okt	Kerkdienst PGO			gedurende nov-mrt	
Koffiedrinken na dienst			gedurende april-okt	Koffiedrinken na dienst			gedurende nov-mrt	
Crèche/KND			Incidenteel	Crèche/KND			Incidenteel	
Jeugdmiddag			3x per jaar?	Dagwacht			elke di mo	
				Op adem komen			elke wo mi	
BM			8x p jr	Avondgebeden			wo av 40 dgn tijd	
Taakgroepvergaderingen			22x p jr	Goede week diensten			do, vr en za av goede week	
Gemeenteavond			2x per jaar	Bijzondere diensten			vespers, lessons&carols	
Andere overleggen			regelmatig	Taizé viering			Om de maand	
Cantorij			elke week wo av april-okt	Kerkenraad			4x p jr	
Repeteren muziek			wekelijks	Taakgroepvergaderingen			12x p jr	
Osgerveekend			1x p jr	Andere overleggen			regelmatig	
				Bezoekgroep				
Bijbelkringen			2x p mnd (2 groepen)	Operationeel overleg			elke di mo	
Bibliodans			4x per jaar					
Eetgroep jongeren			1x p mnd	Cantorij			elke week wo avo nov-mrt	
Nieuwkomersbijeekomst			1x p jr	Repeteren muziek			wekelijks	
Signaleringsoverleg + DPO			2x p jr	Osgerveekend			1x p jr	
Pastorale gesprekken			incidenteel					
Tienseers			1x p mnd	Koffiekamer			6x per jaar	
				Gespreksgroepen			3 gr wv 2: 9x pjr en 1: 4x pjr	
Running Dinner			1x per jaar	Bibliodrama			2 groepen elk 4x p jr	
Kerstspel			va half nov-kerst	Lecto divina			8x p jr	
				Sobere maaltijden			5x p jr	
EXTERNEN / VERHUUR				Signaleringsoverleg + DPO			1x p jr	
Zevende Dag Adventisten			Elke za + 4-6x pjr zomi	Pastorale gesprekken			incidenteel	
Troubadours			Uitvoering (2x) +GR	Sinterklaasactie			1x p jr	
Cappella Pro Cantibus			Reps + uitvoeringen					
Orgelles Cor			1x p wk	Lichtjesavond			1x p jr	
Viering Hofdijckschool			Vieringen Pasen + Kerst					
Viering Leidse Houtschool			Vieringen Pasen + Kerst	EXTERNEN / VERHUUR				
Uitvaartdienst			incidenteel (1x p jr)	Uitvaartdienst			= verhuur: 76x in 2022	
Amnesty + ander goed doel			Voorber/collectebus punt	Condoleance			= verhuur: 76x in 2022	
Vrijwilligers Oke			Jrlijkse bedankje vrijw	Huwelijk			= verhuur: 2à3x p jr	
Incident. Verhuur (Jumbo)			reclame shoot	Receptie			= verhuur: 2x p jr	
Toonkunstkoor (concert)			incidenteel (1x p jr)	Cappella Pro Cantibus			Reps + uitvoeringen	
				Orgelconcerten			serie van 3 in sept	
				Spelen orgel/vleugel			wekelijks	

Bijlage 3: Gesprekspartners interviewrondes

Taakgroep Eredienst en Kerkmuziek: Hans Hogerzeil, Nereida Lugo-Flores

Taakgroep Vorming, Oecumene en Samenleving: Margo Mulder, Sandra van Iterson, Niek Smit

Taakgroep Jeugd en Jongeren: Pieterneel Kamphuis, Maartje van Rijnsoever, Sandra van Iterson

Taakgroep Diaconie en Zending: Martine Delver, Guusje Onderwaater, Wolter Mooi

Pastoraal kernteam: Marga Hoogenkamp, Cobie Visée, Gerry Jansen, Hage Verdun, Hennie Dijkhuis

College van Kerkrentmeesters: Maurice van den Heuvel, Dieneke van Os, Aad den Heijer

Predikanten: Richtsje Abma, Rian Veldman

Dagwacht: Aart Verburg, Mart Binnendijk, Rineke Schwencke, Wilfried Mulder

Kerkmusici: Leonard Seeleman, Pauline Verkerk

Werkgroep Duurzaamheid: Ronald Vermerris, Pauline Verkerk

Kerstspel: Anja Froeling, Margreet Osinga

Bibliodrama, bibliodans: Nelleke van der Oord, Riëtte Beurmanjer, Neely de Ronde, Mariëlle Roosen

Running Dinner: Joske Kortleve

Senioren: Fietje Bleichrodt

Bijlage 4: Overzicht stellingen en vragen die zijn gebruikt bij de gemeentebijeenkomsten

Stellingen

1. Ik heb vertrouwen in de vitaliteit van de PGO, ook al wordt deze steeds kleiner
2. Het is prima om de financiële reserves van de PGO op te maken
3. De PGO heeft aan één kerkgebouw genoeg
4. Vrijwel alle activiteiten, behalve de eredienst, kunnen buiten de kerkgebouwen plaatsvinden
5. De PGO moet fysiek aanwezig zijn in het centrum van Oegstgeest

Vragen

1. Kijkend naar de toekomst:
 - a. Wat moeten we vooral behouden voor een vitale kerk?
 - b. En welke nieuwe vormen van kerk-zijn, zijn dan nodig?
2. Waarin moeten we vooral investeren: in mensen of in gebouwen?
3. Wat zijn de voordelen en beperkingen van de GWK en de RBK?
4. Welke faciliteiten moeten er in elk geval in een kerkgebouw zijn?

Bijlage 5 Context investeringen kerkgebouwen 2019 – 2022. Toelichting voor de Denktank

Van: Maurice van den Heuvel, Aad den Heijer, Dieneke van Os
25 april 2023

Voor de periode 2016-2020 staat in het (door de Kerkenraad vastgestelde en openbare) beleidsplan van de PGO het volgende beschreven:

De Groene Kerk (inclusief Willibrords Erf) zal daarnaast echter –in zekere zin exclusief- worden ingericht om (betere) rouw- en trouwbijeenkomsten en verhuur voor culturele activiteiten mogelijk te maken opdat de PGO daaruit inkomsten kan verwerven. Efficiënte en hoogwaardige dienstverlening rond deze bijzondere locatie staan daarbij voorop. Dit zal naar verwachting extra investeringen vergen in zowel het kerkgebouw als Willibrords Erf.

Om hieraan uitvoering te geven zijn er vanuit het CvK voorbereidende contacten geweest met een architect en plannen gemaakt. Vanaf eind 2019 is de concrete uitvoering gestart. Bij het benodigde opknappen van beide locaties zijn ook de zaken waarvoor eerder subsidie voor de Groene Kerk was ontvangen uitgevoerd. Daarnaast gaf de brandweer aan dat het pad in de kerk breder zou moeten zijn en de knopstoelen vervangen dienden te worden i.v.m. de veiligheid van de bezoekers. Hieraan is uitvoering gegeven. In 2020 was er corona waardoor het belangrijk werd om de audiovisuele mogelijkheden aan te pakken. Livestream werd geïntroduceerd en in 2021 werd dit verder geprofessionaliseerd. Alle bekabeling in de kerk werd aangepast en naar achteren in de kerk gebracht. De livestream was naast het uitzenden van de kerkdienst ook van belang voor met name de rouwdiensten.

Tijdens bovengenoemde werkzaamheden bleken een aantal niet eerder voorziene zaken naar voren te komen zoals: ernstige gebreken aan de klokkentoren, problemen met de verwarming, achterstallig buitenvoegwerk en te veel en verkeerde lagen stuc aan de binnenzijde van de kerk. Concluderend bestond de verbouwing van zowel de Groene Kerk als het Willibrords Erf uit een combinatie van achterstallig onderhoud, zaken in orde maken i.v.m. verkregen subsidie/SIM en structurele verbeteringen aanbrengen voor de toekomst om uitvoering te geven aan datgene wat in het PGO-beleidsplan 2016-2020 was opgenomen.

In 2020 zijn MeerJaren Onderhoudsplannen gemaakt voor 25 jaar met een doorkijk tot 48 jaar. In tegenstelling tot het verleden is daarin het totale onderhoud meegenomen; ook voor zaken die slechts 1 maal in de 25 jaar of soms nog langer onderhouden moeten worden. Er is besloten om in 2022 met een nieuwe voorzieningenpot te starten, zodat dit gelijk loopt met de nieuwe MJOP's. In 2020 en 2021 is een groot deel van de verbouwing/vernieuwing betaald uit de nog aanwezige voorziening om in 2022 met een 'schone lei' te beginnen.

De totale onderhoudskosten voor de Regenboogkerk die bij de nieuwe MJOP naar voren kwamen zijn hoog. Er was in eerdere jaren reeds een extra dotatie gedaan in de voorzieningen t.b.v. het vernieuwen van het dak van de Regenboogkerk. Maar dit blijkt helaas lang niet voldoende. Tevens bleken er veel meer gebreken en is het meer duurzaam maken van de Regenboogkerk helaas slechts beperkt mogelijk vanwege de aard van het gebouw. Daarom heeft de kerkenraad op advies van het CvK besloten om een Denktank in te stellen voor de gebouwen en wat de PGO nodig heeft voor de komende 15 jaar, om zo te komen tot een goede, duurzame, betaalbare en zo veel als mogelijk gezamenlijk gedragen besluit ten aanzien van de gebouwen. Ook is besloten dat na een eventuele vaststelling van de keuze voor behoud van de Regenkerk, zo nodig, een extra bedrag kan worden vrijgemaakt uit het vermogen om de relevante voorzieningen aan te vullen om eventueel achterstallig groot onderhoud uit te voeren.

Bijlage 6: overzicht opgenomen van de kosten en opbrengsten van de verschillende PGO-gebouwen over de afgelopen vijf jaar

		2022	2021	2020	2019	2018
Groene Kerk (incl orgel)						
	Onderhoud + ov.kst	€ 39.246	€ 17.446	€ 44.832	€ 33.326	€ 38.317
	Energie+water	€ 5.665	€ 8.086	€ 4.576	€ 4.992	€ 6.538
	Investerings		€ 90.000	€ 69.500		
	Opbrengsten	€ 83.925	€ 57.398	€ 63.673	€ 66.278	€ 88.405
	Saldo	€ 39.014	€ -58.134	€ -55.235	€ 27.960	€ 43.550
Regenboogkerk (incl orgel)						
	Onderhoud + ov.kst	€ 21.287	€ 44.099	€ 31.430	€ 55.222	€ 56.536
	Energie+water	€ 15.717	€ 9.078	€ 8.960	€ 9.960	€ 13.045
	Investerings			€ 28.000		€ 172.627
	Opbrengsten	€ 16.318	€ 14.027	€ 14.617	€ 12.691	€ 12.251
	Saldo	€ -20.686	€ -39.150	€ -53.773	€ -52.491	€ -229.957
Willibrordserf						
	Onderhoud + ov.kst	€ 33.828	€ 45.907	€ 22.063	€ 7.941	€ 8.000
	Energie+water	€ 3.435	€ 1.774	€ 2.017	€ 4.228	€ 5.538
	Investerings	€ 11.680	€ 96.500	€ 48.500		
	Opbrengsten	€ 47.571	€ 21.532	€ 14.245	€ 28.008	€ 40.233
	Saldo	€ -1.372	€ -122.649	€ -58.335	€ 15.839	€ 26.696
Kosterwoning						
	Kosten	€ 16.024	€ 3.822	€ 6.229	€ 2.356	
	Opbrengsten	€ 18.485	€ 18.098	€ 13.500	€ 9.345	€ 9.066
	Saldo	€ 2.461	€ 14.276	€ 7.271	€ 6.989	€ 9.066
Pastorieën						
	Kosten	€ 8.569	€ 10.427	€ 8.459	€ 5.626	€ 4.054
	Opbrengsten	€ 13.417	€ 21.298	€ 15.012	€ 14.978	€ 10.873
	Saldo	€ 4.848	€ 10.871	€ 6.553	€ 9.352	€ 6.819
Begraafplaats erfpacht canon						
		€ 13.248	€ 12.900	€ 12.734	€ 12.412	€ 12.204
Dorpscentrum						
	Huur ruimtes voor activiteiten	€ 1.669	€ -	€ 442	1074	1800
	Dorpscentrum Erfpacht canon	€ 6.875	€ 6.875	€ 6.875	€ 6.875	€ 6.875
	Saldo	€ 5.206	€ 6.875	€ 6.433	€ 5.801	€ 5.075
Totaal gebouwen						
	Kosten	€ 145.440	€ 140.640	€ 129.008	€ 124.725	€ 133.828
	Investerings	€ 11.680	€ 186.500	€ 146.000	€ -	€ 172.627
	Opbrengsten	€ 199.839	€ 152.128	€ 140.656	€ 150.587	€ 179.907
	Saldo	€ 42.719	€ -175.012	€ -134.352	€ 25.862	€ -126.548